

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

**Sociálně-zdravotní důsledky obchodování s muži
a ženami v kontextu sociální práce**

Veronika Macová

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Simona Bejvlová

Praha 2013

Prague college of psychosocial studies

**Social and medical consequences of trafficking in
men and women in the context of social work**

Veronika Macová

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Bc. Simona Bejvlová

Praha 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě vlastních zjištění a pouze a jen s využitím literatury a pramenů uvedených v seznamu.

V Praze dne 30. 4. 2013

.....

Děkuji především vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Bc. Simoně Bejvlové za její odborné vedení, poskytnutí odborné literatury, cenných rad a připomínek.

OBSAH

Úvod.....	7
1 Vymezení pojmů	9
1.1 Obchodování s lidmi	10
1.2 Prekérní práce.....	12
1.3 Nucená prostituce.....	14
2 Situace obchodování s lidmi v ČR	16
2.1 Údaje o stavu obchodování s lidmi	16
2.2 Údaje o stavu prekérní práce.....	17
2.3 Údaje o stavu prostituce	19
3 Zátěžové situace	24
3.1 Charakteristika zátěžových situací a jejich působení.....	24
3.1.1 Problém.....	25
3.1.2 Frustrace.....	26
3.1.3 Konflikt.....	26
3.1.4 Strach a úzkost.....	27
3.1.5 Nemoc.....	28
3.1.6 Bolest a utrpení	28
3.1.7 Stres	29
3.1.8 Trauma.....	30
3.1.9 Krize.....	30
3.1.10 Deprivace	31
4 Faktory ovlivňující zvládání zátěžových situací	33
4.1 Obranné mechanismy.....	35
4.1.1 Útok	36
4.1.2 Únik	36
4.1.3 Coping.....	36
4.1.4 Plně neuvědomované obranné reakce.....	37
4.1.4.1 Popření.....	38
4.1.4.2 Potlačení a vytěsnění	38
4.1.4.3 Fantazie.....	38
4.1.4.4 Racionalizace.....	38
4.1.4.5 Sublimace	39

4.1.4.6	Regrese	39
4.1.4.7	Identifikace	39
4.1.4.8	Substituce	40
4.1.4.9	Projekce	40
4.1.4.10	Rezignace	40
5	Sociálně-zdravotní důsledky obchodování s lidmi.....	42
5.1	Sociální důsledky	42
5.2	Zdravotní důsledky.....	44
5.2.1	Důsledky somatické	45
5.2.2	Důsledky psychické	46
5.3	Možnosti intervence	46
5.3.1	Problematické momenty sociální práce s obchodovanými osobami	48
6	Případové studie	50
6.1	Kazuistika pana J.....	50
6.1.1	Identifikace klienta	51
6.1.2	Práce s klientem	51
6.2	Kazuistika slečny A.....	53
6.2.1	Identifikace klienta	53
6.2.2	Práce s klientem	54
	Závěr	56
	Seznam použitých pramenů a literatury.....	57
	Seznam příloh	60

ÚVOD

Obchodování s lidmi zasahuje závažným způsobem do základních lidských práv a svobod, narušuje autonomii člověka a degraduje lidskost. Jedná se o celosvětově rozšířený fenomén. Dotýká se mužů, žen i dětí. Ve své práci se budu zabývat pouze obchodováním s muži a ženami. To neznámá, že by obchod s dětmi nebyl závažným tématem. Je zde však mnoho rozdílů, například v modu operandi, právní úpravě či sociálně-zdravotních důsledcích. Sociální práce s obchodovanými dětmi se provádí výrazně odlišným způsobem a zahrnuje jiné úkony a zakázky. Proto budu-li ve své práci hovořit o obchodování s lidmi, budu tím mínit obchodování s muži a ženami, děti vyjímaje. Dále pojmy, kde by bylo vhodné uvést jak ženský, tak mužský rod, jako například pracovník či pracovnice, cizinec či cizinka apod., v rámci celé práce zastupují jak pohlaví ženské, tak mužské, jestliže to z povahy textu nevyplývá jinak. Zde vycházím ze zažité terminologie užívané v právních předpisech.

Tato práce je zaměřena na sociálně-zdravotní důsledky obchodování s muži a ženami v kontextu sociální práce. V první řadě vymezím základní pojmy tohoto tématu, jako je obchodování s lidmi, překerní práce, sex work, prostituce a nucená prostituce. Dále upřesňuji současnou situaci obchodování s lidmi na území České republiky. Věnuji se také aktuální situaci překerní práce a prostituce na našem území. Jako teoretický základ sociálně-zdravotních důsledků definuji jednotlivé zátěžové situace, které tyto důsledky vyvolávají. Zmiňuji se o jejich charakteristice a působení. V další kapitole popisují faktory ovlivňující zvládání těchto zátěžových situací a jednotlivé obranné mechanismy.

Na sociálně-zdravotní důsledky obchodování s muži a ženami jakožto na primární téma práce upozorňuji v průběhu

celého textu formou svých osobních zkušeností, které jsem získala jakožto sociální pracovnice. Sociálně-zdravotní důsledky tvoří také samostatnou kapitolu, která se věnuje popisu praktických případů vyskytujících se v sociální práci s obchodovanými osobami. Důsledky jsou zde rozděleny na sociální a zdravotní. Kapitola také obsahuje stručný popis současného stavu možností poskytování intervence obchodovaným osobám a upozorňuje na některé problematické momenty těchto intervencí.

Mé obecné zkušenosti, které prostupují celou prací, zakončuji dvěma konkrétními kazuistikami pana J. a paní A. Tyto případové studie pojednávají o identifikaci klienta jakožto osoby obchodované a dále popisují sociální práci s ním. V každé kazuistice pak vyzdvihují sociálně-zdravotní důsledky obchodování s lidmi.

Práce by tak měla poskytnout ucelený teoretický přehled o problematice obchodování s lidmi, který je k výkonu sociální práce s obchodovanými osobami nezbytný. Teorii pak doplňují obecné praktické zkušenosti a uzavírají dva konkrétní příběhy.

1 VYMEZENÍ POJMŮ

Obchodování s lidmi je celosvětovým fenoménem v oblasti porušování lidských práv. Jedná se o formu organizovaného zločinu, o které se především hovoří u žen v souvislosti s nucenou prostitucí a u mužů v souvislosti s pracovním vykořisťováním. Statisticky méně často se vyskytují případy obchodování s dětmi za účelem sexuálního zneužívání či obchodování s lidskými orgány.

Nevládní organizace v České republice (dále jen „ČR“), které poskytují sociální služby osobám zasaženým tímto fenoménem, mají v registraci poskytovatelů sociálních služeb uvedenu cílovou skupinu klientů pod názvem „oběti obchodu s lidmi“. Z mé zkušenosti jakožto sociální pracovnice však drtivá většina osob, které se na tyto nestátní neziskové organizace obracejí, o sobě jako o „obětech obchodu s lidmi“ nemluví. V praxi je proto vhodnější užívat pojmu obchodované osoby, aby se předešlo určité formě stigmatizace klientů. Nejen že se tito lidé neoznačují za oběti, ale často nastalou situaci nespojují ani s obchodováním s lidmi. Jako svůj primární problém a zdroj nepohody vidí nekorektní pracovní podmínky či nelidské zacházení. V kontextu těchto skutečností se začaly definovat další termíny a názvosloví, jako jsou například prekérní práce či sex work.

Klienti identifikovaní jakožto obchodované osoby, potažmo i další lidé s podobnou zkušeností, kteří z nejrůznějších důvodů pomoc poskytovatelů sociálních služeb nevyhledají, se ocitají v obtížné, ba dokonce dramatické sociální situaci. Sociálně-zdravotní důsledky obchodování s lidmi a s ním spojených jevů se potom projevují nejrůznějšími způsoby. Před popisem konkrétních dopadů takovýchto zásahů do lidských práv a svobod uvedu základní definice a vysvětlím pojmy, se kterými budu v následujícím

textu pracovat a které považují za nezbytné k získání uceleného pohledu na fenomén obchodování s muži a ženami.

1.1 Obchodování s lidmi

Obchodování s lidmi je klíčovým pojmem této bakalářské práce, proto zde nemůže chybět jeho podrobná definice. Na mezinárodní úrovni je Protokolem o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňujícím Konvenci Spojených národů proti mezinárodnímu organizovanému zločinu, v čl. 3 stanoveno, že:

„Obchodováním s lidmi se rozumí najímání, přepravování, převádění, ukrývání nebo přijímání osob pod hrozbou nebo za použití síly nebo jiných forem nátlaku, únosem, podvodem, lstí, zneužitím moci nebo zranitelného postavení nebo poskytnutím nebo přijetím finančních prostředků nebo prospěchu k získání souhlasu osoby mající moc nad jinou osobou, za účelem vykořisťování. Vykořisťování zahrnuje minimálně vykořisťování prostitucí jiných nebo jinými formami sexuálního vykořisťování, nucenou práci nebo službami, otroctvím nebo praktikami podobnými otroctví, nevolnictví nebo odstraňování orgánů.“¹ [vlastní překlad autorky této práce]

Na úrovni vnitrostátní má ČR definováno obchodování s lidmi v trestním zákoníku v § 168 jakožto trestný čin. Pachatelem tohoto činu je:

„(2) ... kdo jinou osobu než uvedenou v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti přiměje,

---

¹ EVROPSKÁ UNIE. Rozhodnutí Rady 2006/618/ES ze dne 24. července 2006 o uzavření Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňujícího Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, jménem Evropského společenství, pokud jde o ustanovení protokolu, která spadají do oblastí působnosti článků 179 a 181a Smlouvy o založení Evropského společenství. In: *Úřední věstník Evropské unie*. 2006, L 262, s. 45.

zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby jí bylo jiným užito

a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,

b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla,

c) k službě v ozbrojených silách,

d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo

e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo

*kdo kořistí z takového jednání.*²

Příčemž osobou uvedenou v odstavci 1 se rozumí dítě. Pro potřeby této práce je však primární právě odstavec 2, který se týká obchodování s muži a ženami. Z této definice je patrné, že pro naplnění skutkové podstaty trestného činu je třeba prokázat jednání (přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá), prostředky (za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti) a účel (aby jí bylo jiným užito k účelům uvedeným v písmenech a) až e) výše citovaného odstavce paragrafu). Za tento trestný čin hrozí pachateli trest odnětí svobody na dvě léta až deset let. V případě naplnění kvalifikované skutkové podstaty, která zvyšuje nebezpečnost činu pro společnost, jsou sankce stanoveny v rozmezí pěti až šestnácti let nebo propadnutím majetku. Konkrétní vymezení kvalifikované skutkové podstaty je možné dohledat v kompletním znění paragrafu, který je uveden v příloze této práce.³

---

2 ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 390.

3 Příloha č. I: Obchodování s lidmi (§ 168).

Jak jsem již uvedla, klienti oslovující neziskový sektor se však za oběť obchodování s lidmi většinou neoznačují. Často je tak nevidí ani orgány činné v trestním řízení. V ČR existují jen tři pravomocné rozsudky odsuzující pachatele trestného činu obchodování s lidmi mimo oblast sexuálního vykořisťování. V převážné většině případů kauza nenaplní skutkovou podstatu tohoto trestného činu, která je uvedena ve výše citovaném paragrafu. Nevládní neziskové organizace tak pracují nejčastěji s osobami, které nejsou obchodovanými osobami z rozhodnutí soudu, ale i přesto se nacházejí v tíživé životní situaci, která je s tímto fenoménem spojena. Je proto nezbytné objasnit také pojmy pojící se s kontextem situací, se kterými se sociální pracovníci v praxi setkávají nejčastěji.

1.2 Prekérní práce

Nezřídka se v souvislosti s obchodováním s lidmi za účelem nucené práce nebo jiných forem vykořisťování hovoří o porušování pracovněprávních předpisů ze strany zaměstnavatele, a to především u zahraničních pracovníků. Tento jev obvykle narůstá v obdobích krátkodobých zaměstnání, sezonních prací a brigád. Nejčastěji se jedná o práce vykonávané v oboru stavebnictví, lesnictví, v potravinářském průmyslu či v rámci poskytování služeb. U mužů jde především o manuální, fyzicky náročnou činnost, u žen spíše o povolání v nízko kvalifikovaných oblastech služeb.⁴ Jde o pracovní vztahy, ve kterých jsou nedostatečně zajištěna práva zaměstnanců, anebo jejich ochrana chybí úplně. Na mezinárodní úrovni se pro tyto případy užívá pojmu „prekérní práce“. Z legislativního hlediska patří prekérní práce do pracovněprávní problematiky, kdežto obchodování s lidmi je zařazeno do oblasti trestněprávní.

---

⁴ ODBOR BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY. *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2011*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2012.

Přesná definice prekérní práce není dosud jednoznačně určena. Její vytvoření ztěžují především odlišnosti prekérních podmínek v jednotlivých zemích, regionech, ale i profesích jako takových. Jsou zde patrné rozdílné ekonomické struktury, sociální prostředí, politické systémy i fungování pracovních trhů. Obecně lze prekérní práci označit za prostředky užívané zaměstnavatelem k přesunu odpovědnosti a rizika na zaměstnance. Mezi charakteristické znaky patří minimální právní ochrana pracovníků, nízké mzdy, nedostačující pracovní podmínky, nevyhovující bezpečnost a ochrana zdraví při práci, ale také absence dávek a dalších sociálních výhod spojených s pracovním poměrem či nemožnost zvyšování kvalifikace.⁵

Samotná prekérnost zde označuje ekonomickou a sociální nejistotu pracovníků. Koncepce prekérnosti poukazuje na propojení pracovního trhu jakožto všeobecné formy vykořisťování a pracovního procesu jakožto speciální formy vykořisťování. Prekérní práce je tak podmíněna požadavky zaměstnavatelů na flexibilní způsob práce. Tímto jsou míněni zaměstnavatelé, kteří neustále hledají mezery v legislativě a obcházejí normy za účelem zvýšení svého zisku a snížení nákladů na úkor práv zaměstnanců. Typickými prekérními zaměstnanci bývají ilegální pracovní migranti, zdaleka se však nejedná o jediné pracovníky, kteří z vlastní zkušenosti vědí, co prekérní práce obnáší.⁶ Problematika prekérní práce, nucené práce a jiných forem vykořisťování jsou pouze jednou z kapitol dotýkající se fenoménu obchodování s lidmi. Další nepřehlédnutelnou formu obchodování s lidmi tvoří nucená prostituce.

---

5 INTERNATIONAL LABOUR OFFICE, BUREAU FOR WORKERS' ACTIVITIES. *From precarious work to decent work: Outcome document to the workers' symposium on policies and regulations to combat precarious employment*. Geneva: ILO, 2012.

6 BURNETT, Jon and David WHYTE, D. *The wages of fear: Risk, safety and undocumented work*. Leeds: PAFRAS, 2010.

1.3 Nucená prostituce

Obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku nebo jiných forem sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo výroby pornografického díla je spojováno s termínem „nucená prostituce“ či „sexuální vykořisťování“. V praxi se s nucenou prostitucí neřídka chybně zaměňují pojmy „prostituce“ a „sex work“, které je nezbytné od sebe odlišovat.

Sex work je pojem užívaný v zahraniční literatuře. V českých textech se častěji setkáme s termíny „práce v sexbyznysu“, případně „sexuální práce“. Jedná se o poskytování sexuálních služeb za úplatu, a to dospělými osobami, které si tuto činnost dobrovolně zvolily jako své povolání. V rámci Evropy existují k sex worku nejrůznější přístupy, od akceptace práce v sexbyznysu jako zaměstnání až po vysokou kriminalizaci tohoto jevu.⁷ Samotný pojem by měl být užíván pro poskytování služeb pracovníky, nikoli pro označení „obchodu s bílým masem“, a to nezávisle na přijímání či zavrhování sexuální práce jako takové. Práce v sexbyznysu nezahrnuje pouze sexuální styk za úplatu, ale také veškeré činnosti spojené se sexuální prací, jako jsou například sex po telefonu či prostřednictvím webové kamery, práce ve strip baru, focení či filmování pornografického materiálu atd. Jedná se tedy o pojem širší.

Prostituce se oproti sex worku vyznačuje uspokojováním sexuálních potřeb přímým fyzickým kontaktem mezi osobami. Jde o pojem užší. Jednotná definice prostituce v ČR zatím neexistuje, obecně se však mluví o poskytování sexuálních služeb za úplatu přímým fyzickým kontaktem. Opět je třeba upozornit na dobrovolnost a zletilost osob, které tyto služby

---

⁷ EVROPA. *Deklarace práv sexuálních pracovníků a pracovníc v Evropě*. Brusel: ICRSE, 2005.

poskytují.⁸ Za předpokladu, že má prostitut či prostitutka možnost volby a že si vybral či vybrala prostituci jako zdroj obživy, hledí se na něj či na ni jako na sexuálního pracovníka či pracovníci v jedné z forem práce v sexbyznysu. V tomto smyslu není možné označovat prostitutky či prostitutky za oběti.

Termín nucená prostituce či sexuální vykořisťování, případně sexuální otroctví, je potom jednou z forem obchodování s lidmi. Chybí zde možnost volby „sexuálních pracovníků“, zda prostituovat chtějí, či nikoli. V ČR jde o trestný čin postižitelný dle platných právních norem. V praxi se však ne vždy podaří prokázat skutkovou podstatu trestného činu obchodování s lidmi. Pachatelé jsou častěji odsouzeni za trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti definované v hlavě III zvláštní části trestního zákoníku. Jako sociální pracovníce pracující s obchodovanými osobami se nejčastěji setkávám s rozsudky postihujícími trestný čin kuplířství uvedený v § 189, který pro ilustraci přikládám do přílohy této práce.⁹ K prostituci bývají nejčastěji nuceny ženy, což však neznamená, že by se tento jev netýkal také mužů, zejména těch mladších.

Z výše definovaného názvosloví vyplývá odlišení obchodování s lidmi jako trestné činnosti, mezi jejíž formy patří nucená práce a nucená prostituce. Z hlediska pracovněprávního je s tímto fenoménem úzce svázána prekérní práce, ale také sex work a prostituce jako jedna z forem sex worku. Dívám-li se na sexuální práci jako na regulérní zaměstnání, pak mohu tvrdit, že prvky prekérní práce se objevují také v rámci prostituce a práce v sexbyznysu. Takové tvrzení však dosud není v ČR podloženo pracovněprávní legislativou.

---

8 ZASTUPITELSTVO HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *Návrh na vydání zákona o regulaci prostituce*. ZHMP: Praha, 2010.

9 Příloha č. II: Kuplířství (§ 189).

2 SITUACE OBCHODOVÁNÍ S LIDMI V ČR

Pro důkladné porozumění sociálně-zdravotním důsledkům obchodování s muži a ženami nestačí pouze definovat pojmy a upřesnit legislativu. Je třeba vnímat také kontext situace obchodovaných osob, se kterými se sociální pracovníci v rámci své profese setkávají. Od roku 2008, kdy byla v ČR vypracována první národní strategie boje proti obchodování s lidmi, se situace obchodovaných osob posunula hned v několika bodech.

2.1 Údaje o stavu obchodování s lidmi

ČR představuje v oblasti obchodování s lidmi již několik let především zemi cílovou a tranzitní, konkrétně pro Rumunsko, Bulharsko, Ukrajinu, Slovensko, Ruskou federaci, Vietnam, Moldávii, Mongolsko, ale také Nigérii, Honduras či Brazílii. Výrazný nárůst počtu občanů Bulharska a Rumunska je zaznamenán především od roku 2010. Méně často je ČR zemí zdrojovou, ale i přesto jsou evidovány případy zobchodování českých občanů do zahraničí, konkrétně do Velké Británie, Itálie, Španělska, Německa a Skandinávie.

Mezi nejčastěji se vyskytující formy obchodování s lidmi stále patří sexuální a pracovní vykořisťování, jejich vzájemný poměr se ale postupně mění. Zpočátku značně převažoval obchod s lidmi za účelem nucené prostituce, v posledních letech však oproti tomu narůstá obchod s lidmi za účelem nucené práce. Tato skutečnost také podmiňuje změnu genderového rozložení obchodovaných osob. Počet mužů v tomto případě roste. Dále se zvyšuje počet zobchodovaných osob v rámci jednotlivých kauz, což je opět přímo úměrné nárůstu pracovního vykořisťování. Pro nucenou práci je totiž typický výskyt více obětí obchodu s lidmi v jednom případě či kauze. Nestává se příliš často, že by pachatel tohoto trestného

činu pracovně vykořisťoval pouze jednu osobu, obvykle se jedná o celé skupiny lidí. Běžněji jsou zaznamenávány případy pracovního vykořisťování nemalých skupin migrantů.

Mění se také profil obchodovaných osob. Zpočátku se mělo za to, že se jedná především o nevzdělané ženy ze sociálně slabších vrstev, které bývají zobchodovány za účelem nucené prostituce. Z praxe však vyplývá, že se může jednat jak o ženy, tak o muže nejen z marginálního prostředí, ale také o středoškolsky či vysokoškolsky vzdělané osoby. Velice často jde o migranty, jejichž situaci nejvíce komplikuje neznalost prostředí a cizího jazyka. Významně se také posouvá způsob páchaní trestného činu obchodování s lidmi. Pachatelé ustupují od násilí, výhrůžek a nejrůznějších násilných donucovacích prostředků k obtížněji dokazatelným formám donucení, jako je zneužití sociální tísně, neznalosti jazyka a legislativy a řady dalších faktorů znemožňujících obchodovaným osobám vymanit se z rizikového prostředí.¹⁰ S přihlédnutím k povaze a rozsahu této práce v příloze uvádím konkrétní čísla a další statistické tabulky přibližující současný stav obchodování s lidmi v ČR.¹¹

2.2 Údaje o stavu překérní práce

Jak jsem se již zmiňovala výše, na našem území zatím existují pouze tři pravomocné odsuzující rozsudky ve věci obchodování s lidmi mimo oblast nucené prostituce. Hlavním důvodem je obtížná prokazatelnost skutkové podstaty této formy trestného činu. Pro ilustraci prokazatelných kauz uvádím popis tří zmíněných pravomocných rozsudků v příloze

---

10 ODBOR BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012–2015*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2012.

11 Příloha č. III: Statistické údaje o obchodování s lidmi na území ČR v letech 2008–2011.

práce.¹² Takto nízké číslo však nenaznačuje, že by se na našem území neobjevovaly prekérní pracovní podmínky, ba naopak. Zaměstnavatelé, kteří vyhledávají stále sofistikovanější způsoby snížení svých nákladů a přenášejí tak zodpovědnost na zaměstnance, přesouvají protiprávnost svých činů do problematiky pracovněprávní. Zde je nasnadě mluvit o prekérní práci. Takovéto kauzy se v rámci trestního řízení nejen těžko dokazují, ale mnohem častěji se k trestněprávnímu sporu ani nedostanou. V těchto případech je možné konflikty dále řešit pouze formou občanskoprávních sporů.

V rámci své praxe jako sociální pracovnice se často setkávám s tím, že jsou pracovníci zaměstnáni na krátkou dobu, buďto na dohodu o provedení práce, dohodu o pracovní činnosti, anebo na zkrácený úvazek uzavřený na dobu určitou. Výjimkou není ani nelegální zaměstnávání, které se vyznačuje absencí jakékoli dokumentace. U některých pracovních poměrů se sníženým úvazkem neodpovídají pracovní doba a podmínky uzavřené smlouvě, jindy jsou pracovníci zaměstnávání formou tzv. švarcsystému, kdy musí pracovník docházet do práce za stejných podmínek jako jiný řadový zaměstnanec, ale není chráněn zákoníkem práce, jelikož je podnikatelem a pracuje na živnostenský list. Tyto formy zaměstnání jsou v ČR také nelegální. Pracovníci jsou tak udržováni v nejistotě a nestabilních podmínkách, často jim není poskytováno ani odpovídající sociální zabezpečení, na které by měli mít nárok.

Značně rozšířeným trendem je také zkomplikování identity zaměstnavatele. Od původního vertikálního rozložení zodpovědnosti se dnes přechází k formám horizontálním, díky nimž si různí subdodavatelé, agentury či nejrůznější poskytovatelé licence přehazují zaměstnance mezi sebou jako „horký brambor“ a odpovědnost se opět nenápadně vytrácí.

---

¹² Příloha č. IV: Pravomocné rozsudky v ČR za trestný čin obchodování s lidmi mimo oblast sexuálního vykořisťování.

Legislativa není schopna odpovídat na takové změny pružným přizpůsobením a zaměstnavatelé tak mají další příležitost k vyhledávání nejrůznějších skulin a k obcházení norem. Taková prekérní práce se pak vyznačuje nemožností zásahu odborových svazů a kolektivního vyjednávání.¹³ Ve své praxi se často setkávám s konflikty pracovníků se zaměstnavateli vznikajícími v rámci agenturního zaměstnávání. Pracovníkům je přes agenturu práce sjednána činnost pro dalšího zaměstnavatele. Pracovník má smlouvu s agenturou, která mu také vyplácí mzdu. Takový pracovník má stejný rozsah povinností, nezřídka i větší, např. delší pracovní dobu, jako zaměstnanec pracující napřímo pro daného zaměstnavatele. Rozhodně však nepožívá stejné výhody, v drtivé většině pracuje za nižší mzdu a obecně je krácen na ochraně svých práv. Prekérní práci a prekérní pracovní podmínky je však nutné řešit v rámci občanskoprávního sporu se zaměstnavatelem, proto pravomocných odsuzujících rozsudků za trestný čin obchodování s lidmi v oblasti nucené práce neexistuje mnoho. Spory v oblasti pracovněprávní, kterých je drtivá většina, se ve statistikách spojených s obchodováním s lidmi nezobrazují.

2.3 Údaje o stavu prostituce

Oproti tomu u sexuálního vykořisťování disponuje česká justice již desítkami pravomocných odsuzujících rozsudků, konkrétně v rozmezí let 2008 až 2011 bylo odsouzeno celkem 33 osob.¹⁴ Zde je modus operandi snadněji dokazatelný. Dle mého názoru je tento statistický rozdíl podmíněn také tím, že na prostituci se v ČR stále nepohlíží jako na regulérní

---

13 INTERNATIONAL LABOUR OFFICE, BUREAU FOR WORKERS' ACTIVITIES. *From precarious work to decent work: Outcome document to the workers' symposium on policies and regulations to combat precarious employment*. Geneva: ILO, 2012.

14 ODBOR BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012–2015*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2012.

zaměstnání. Vezmu-li v potaz přístup přijetí sex worku, tedy současně i prostituce, jako zaměstnání a způsobu obživy, pak mohu i v tomto oboru nalézt prvky prekérní práce. Jestliže například v současné době kuplíř vykořisťuje prostitutku tím, že jí vyplácí pouze část z jejího zisku a nestará se o její zdravotní stav či o to, jak dlouho již na „trase“ stojí, dopouští se trestného činu kuplířství, rozhodně tím však neporušuje zákoník práce. Dle platné právní úpravy v ČR patří všechny „prekérně-pracovní“ aspekty prostituce do trestního práva, nikoli do práva pracovního.

V současnosti je veřejně přístupná kompletní verze návrhu na vydání zákona o regulaci prostituce vytvořená Magistrátem hlavního města Prahy. Další možnou verzi představuje připravovaný návrh zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb. Veřejně je prezentováno, že by tato verze měla z větší části hájit práva pracovníků v prostituci a zbavit jejich profesi nálepky neakceptovatelnosti, na rozdíl od návrhu Zastupitelstva hlavního města Prahy. Zastánci a tvůrci zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb kritizují návrh zákona o regulaci prostituce především z důvodu jeho represivního zaměření, přísných lhůt a pokut. Součástí návrhu zákona o toleranci poskytování sexuálních služeb je například vytvoření nového přestupku za užívání sexuálních služeb bez ochrany postižitelného pokutou do výše 20 000 Kč. Kompletní znění tohoto zákona však není zveřejněno. Z tiskové zprávy vyplývá, že by měla být prostituce uzákoněna jako jiná forma podnikání, která bude vykonávána jako nezávislé povolání.¹⁵ Návrh zákona o regulaci prostituce definuje provozování prostituce a provozování zařízení k provozování prostituce

---

¹⁵ Paggio chce toleranci prostituce: Za sex bez ochrany budou pokuty. In: *Deník.cz*. ©2013, 24. 4. 2013.

jako podnikání a zakazuje její provoz formou pracovněprávních vztahů či prostřednictvím jiných osob.¹⁶

V obou případech by to ovšem znamenalo, že se prostituce bude řídit obchodním a občanským právem, nikoli právem pracovním. Domnívám se, že za těchto podmínek by mohli být pracovníci v prostituci kráceni na svých zaměstnaneckých právech, případně i na sociálním zabezpečení, na které by měli mít nárok. Zákon upravující prostituci by měl směřovat k uznání prostituce jako regulérního zaměstnání, tedy k odstranění nálepkování, illegality, a měl by zajistit rovný způsob podmínek a zacházení, jako je tomu v jiných pracovních odvětvích. Ostatně tento přístup k prostituci je zakotven také v Deklaraci práv sexuálních pracovníků a pracovníc v Evropě, která byla vytvořena a schválena v roce 2005 na Evropské konferenci o práci v sexbyznysu, lidských právech, práci a migraci. Na jejím vytvoření se podílelo 120 sexuálních pracovníků a pracovníc a 80 spojenců z 30 zemí. Stejný postoj, tedy akceptující a rovnoprávný, zaujímají také nevládní neziskové organizace v ČR, jako je například Rozkoš bez rizika, které poskytují sexuálním pracovníkům sociální a zdravotní služby.¹⁷

Mám dojem, že případný zákaz pracovního poměru je porušením základních lidských práv a svobod a popírá možnost rovnosti prostituce s ostatními profesemi. Prostitutky by neměly možnost volby, zda chtějí samostatně podnikat, či být například zaměstnány v klubech. Za podmínek provozování prostituce formou nezávislého povolání spatřuji také velké nebezpečí v práci na způsob švarcsystému a v daňových únicích, které by pak samozřejmě byly státem penalizovány. To by mohlo vést ke zvýšení zadlužení pracovníků

---

16 ZASTUPITELSTVO HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *Návrh na vydání zákona o regulaci prostituce*. ZHMP: Praha, 2010.

17 EVROPA. *Deklarace práv sexuálních pracovníků a pracovníc v Evropě*. Brusel: ICRSE, 2005.

v prostituci. Předpokládám, že ne každý je schopen či ochoten vést samostatnou živnost a s tím spojené formální záležitosti. Jestliže pak nemá možnost volby mezi podnikáním a zaměstnáním napřímo, rozhoduje se pouze mezi nevyhovující legalitou či postavením mimo zákon. Otázkou tak pro mě zůstává, jak by se dokázaly osamostatnit například prostitutky, které v současné době pracují pod kuplíři.

Samozřejmě pokud by byla prostituce uzákoněna jako zaměstnání i v rámci pracovního poměru, vyžadovalo by to změnu další legislativy, jako například úpravu trestného činu kuplířství a vypovězení Úmluvy o potlačování a zrušení obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob z roku 1951, kterou je ČR dosud vázána a která znemožňuje přijetí jakýchkoli legislativních opatření, jež by podpořila prostituci jako profesi. Tato úmluva se k prostituci staví čistě represivně. Jejím cílem je prostituci potírat, nikoli legalizovat a přijmout jako regulérní řemeslo či zaměstnání.¹⁸

Je jasné, že právní úprava prostituce v ČR chybí. Prvním krokem k jejímu zavedení však musí být vypovězení zmiňované úmluvy, která znemožňuje přijetí navrhovaných zákonů. V případě, že bude prostituce legální profesí, je možné, že se zde rozvinou také prvky prekérní práce. Majitelé sexuálních podniků mohou dychtit po zisku. Nejsnazší formu rychlého výdělku by pak pro ně mohlo představovat snížení nákladů na zaměstnance, což může vést k nízkým mzdám sexuálních pracovníků, nekorektním pracovním podmínkám a dalším formám prekérní práce. Hrozí zde také rozšíření sexuálního otroctví jakožto prostředku maximalizujícího zisk z prostituce pro provozovatele sexuálních podniků. Pokud by služby byly moc drahé, využívali by jich pouze movitější zákazníci. Snížením nákladů se tak mohou snížit i ceny služeb a rozšířit řady klientů. Sexuální otroci jsou v takovém případě

---

18 MINISTERSTVO VNITRA ČR. Prostituce: Prostituční scéna. *MVCR.cz*. ©2010.

nejlevnější pracovní silou.¹⁹ To všechno jsou pohledy na možné negativní dopady legální práce v sexbyznysu. Je však nepopíratelné, že tyto jevy existují i dnes, a to bez zákonné úpravy a možnosti ochrany sexuálních pracovníků, ale i jejich zákazníků. Dle mého názoru by sexuální pracovníci měli jakožto zaměstnanci či podnikatelé daleko větší práva a možnosti ochrany, což platí i pro jejich klienty, tedy uživatele služeb. V legalizaci a zákonné podpoře prostituce spatřuji možnosti snížení míry rizikovosti této profese a snížení negativních dopadů ilegality sexuálních pracovníků, které jsou v současné době více než patrné.

Z výše uvedených popisů situace obchodování s lidmi v ČR a s ním spojených jevů je zřejmé, že se jedná o problematiku velice komplikovanou, kterou je nutné řešit koncepčně, celkově a s nadhledem. Nelze zde postupovat pouze jednostranně či účelově, vždy je třeba zohlednit celkový kontext, ve kterém se dané jevy odehrávají. Je třeba zdůraznit úzkou spojitost mezi tímto fenoménem a porušováním lidských práv a svobod. Ať už se jedná o sexuální pracovníky postavené na okraj společnosti, prekérní pracovníky nemající možnost se bránit, anebo osoby obchodované za účelem nucené práce či nucené prostituce jakožto oběti obtížně dokazatelných trestných činů, vždy se téma pohybuje na hranici úzce propojené s napadáním a potíráním lidské důstojnosti a lidskosti jako takové. Tyto osoby se dostávají do oslabeného postavení. Jsou vystavovány velice náročným situacím, a to jak psychicky, tak fyzicky, čímž získávají nepříjemné životní zkušenosti, jež mají zákonitě své neblahé sociálně-zdravotní důsledky.

---

¹⁹ KARA, Siddharth. *Sex trafficking: Inside the business of modern slavery*. New York: Columbia University Press, 2009.

3 ZÁTĚŽOVÉ SITUACE

Z předešlých informací jasně vyplývá, že se sociální pracovníci poskytující sociální služby obchodovaným mužům a ženám denně setkávají s osobami v tíživé životní situaci. Obchodované osoby, překérní pracovníci i sexuální pracovníci se nacházejí ve vysoce zátěžových situacích. Sociální pracovník by tedy měl vědět, co to taková zátěžová situace je, jak na člověka působí a jakým způsobem se lidé s těmito situacemi vyrovnávají. Bez těchto znalostí se jen stěží může vyvarovat neprofesionální práce s klientem formou neempatického přístupu. Může pak dojít k situacím, kdy pracovník klienta stresuje a prohlubuje jeho zátěž, místo aby mu podal pomocnou ruku a poskytl mu podporu, prostor a čas pro zlepšení jeho životní situace. Proto považuji za nezbytné zmínit se alespoň o základních teoretických aspektech zátěžových situací. Cílem popisu této teorie není podrobné vymezení všech jejích skutečností, které jsou dohledatelné v odborné literatuře. Ve své práci bych ráda upozornila spíše na rozsáhlost a složitost celého tématu zátěžových situací, jež velice úzce souvisí se zdravotně-sociálními důsledky obchodování s muži a ženami.

3.1 Charakteristika zátěžových situací a jejich působení

K označení zátěžových životních situací se užívá hned několik různých pojmů. Mezi běžné typy náročných, až stresových situací patří problémy, frustrace, konflikty, úzkosti a strach, nemoc, bolest, strádání či utrpení a krize. Do obtížněji zvládnutelných řadíme trauma a deprivaci. Tyto situace jsou mezi sebou úzce provázány, místy se mohou překrývat, anebo jedna situace v sobě může zahrnovat druhou. Jedná se o životní stadia, jejichž zátěž přeroste únosnou míru.

Pojí se se stresem, mohou být jeho původcem i následkem.²⁰ Jejich působení často vede k narušení psychické rovnováhy, ať už dočasnému, či dlouhodobému. V některých případech je psychická rovnováha narušena částečně, v jiných mohou vznikat i psychické poruchy.²¹ Sociální pracovník se v rámci práce s obchodovanými osobami může setkat prakticky s kteroukoli z výše uvedených situací. Měl by tedy vědět, jaký je mezi nimi rozdíl a jak takové situace na jedince působí. Jedná se o teoretický základ pro vznik nejrůznějších sociálně-zdravotních důsledků u jedinců, kteří jsou těmto zátěžím vystavováni. Alespoň krátce se tedy zmíním o každé z výše jmenovaných zátěžových situací.

3.1.1 Problém

Problém je pojmem hojně užívaným nejen odborníky, ale také laiky v běžném životě. Vyznačuje se hned několika znaky. Problémová situace je z určitých důvodů jedinci nepříjemná, znepokojuje ho, obtěžuje či ohrožuje. Jedinec je tak motivován hledat možnosti změny této nepříznivé situace. Dostupné zdroje mu neposkytují uspokojující formy řešení, proto je nucen zvýšit úsilí a změnit strategii. Jedinec se může problému například vyhýbat, ustoupit či vyhledat pomoc ve svém okolí. Dlouhodobě neřešené či neřešitelné problémy mohou vyvolat nejen negativní dopad na jedince. Problém je do jisté míry nadřazeným pojmem pro další stresové situace. Tím je míněno, že lze takové situace pod pojem problém zahrnout. Za problémové situace považujeme například nemoc, konflikty, frustraci atd.²²

---

20 PAULÍK, Karel. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada, 2010.

21 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

22 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

3.1.2 Frustrace

Frustrací je označována situace, v níž je pro jedince nemožné dosáhnout uspokojení některé z jeho subjektivně důležitých potřeb. Významný faktor zde představuje skutečnost, že jedinec byl přesvědčen o tom, že uspokojení dosáhne. Nenaplnila se jeho očekávání, je zklamán, tuto beznaděj se snaží zaplnit. Frustrace může mít na jedince i pozitivní vliv. Motivuje jej k většímu úsilí, přehodnocení cílů, hledání nových cest a dalších možností. Nelibé pocity způsobené frustrací lze překonat odložením uspokojení, posilováním vytrvalosti či hledáním nových motivů. Frustrující situace se mohou dělit na exogenní a endogenní. Exogenní frustrující situace představují frustraci zapříčiněnou vnějšími vlivy, jako jsou nečekané reakce blízkého okolí či jiné nenadálé překážky, které brání jedinci v dosažení cíle. Vnitřní zdroje frustrace, tedy endogenní, reprezentují vlastní zábrany, nízká sebedůvěra či naopak nepřiměřeně vysoké aspirace.²³

3.1.3 Konflikt

Konflikty jsou běžnými životními situacemi. Jedná se o střet dvou neslučitelných, přibližně stejně silných názorů, tendencí, cílů či zájmů. Míru ne-komfortu a nepříznivých důsledků pro jedince určuje subjektivní hodnocení daného konfliktu. Pokud konflikt nepůsobí jedinci žádná hlubší dilemata, většinou jej bez větších problémů překoná. Jestliže však jedinec vyhodnotí konfliktní situaci jako závažnou z pohledu délky jejího trvání či jako faktor ohrožující jeho důležité hodnoty, může mít značně negativní následky. Zvlášť nebezpečné mohou být neúspěšně vyřešené vnitřní konflikty.²⁴

---

23 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

24 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

Příkladem vnitřního konfliktu z oblasti obchodování s lidmi může být rozpor vykořisťovaného pracovníka mezi morálními hodnotami či vlastní sebeúctou a jeho závazky a povinnostmi. Takový pracovník by chtěl z prekérních podmínek odejít anebo se domáhat svých práv, současně si je však vědom toho, že musí živit rodinu a že si nemůže dovolit přijít o příjem, byť tak malý.

3.1.4 Strach a úzkost

Úzkost a strach jsou jedny z obranných forem organismu. Jedná se o nepříjemné, emočně silně zabarvené prožitky způsobené pocitem ohrožení. Hlavní rozdíl mezi strachem a úzkostí je pak v původu tohoto pocitu ohrožení.

Strach je nepříjemný prožitek, který pramení z konkrétního předmětu či situace. Jedinec pociťuje obavy z vnitřního, anebo vnějšího podnětu, jenž vyvolá strach reálný, nebo nereálný. Typickým strachem z vnějšího podnětu může být důvodná obava obchodované osoby o svůj život či život svých blízkých, jestliže je jí ze strany pachatele vyhrožováno násilím. Vnitřním podnětem k strachu může být subjektivní obava, že jedinec již není schopen zvládnout nastalou situaci. Na tyto obavy, tedy na strach, jedinec vždy určitým způsobem reaguje. Tato reakce závisí do značné míry na povahových vlastnostech jedince, ale také na jeho možnostech ve vztahu k vnější situaci a na tom, jak jedinec tyto podmínky vyhodnotí. Strach se projevuje změnami v chování, ale také fyziologickými změnami.

Úzkost oproti tomu vyplývá ze skrytých vnitřních rozporů. Jedinci tedy není jasný původ jeho obavy. Úzkost může být více nepříjemná než strach. Jedinec má obavy, které nejsou důvodné. Tuší nebezpečí, ale nezná jeho původ. Stejně jako

strach se úzkost projevuje jak změnami chování, tak fyziologicky.²⁵

3.1.5 Nemoc

Nemoc je v nejjednodušším slova smyslu opakem zdraví. Jednotlivé druhy nemocí se od sebe odlišují mírou poškození či narušení tělesných nebo duševních funkcí. Odborná literatura odlišuje pojmy nemoc a choroba. Choroba je odchylkou od normy, kterou lze diagnostikovat. Jedná se tedy o objektivně zjistitelný stav, ve kterém mohou být narušeny či omezeny životní funkce jedince. Nemoc je oproti tomu založena na subjektivním hodnocení. Jedinec sám hodnotí své duševní či tělesné zdravotní omezení. Toto hodnocení je do značné míry ovlivněno kulturním a sociálním zázemím jedince. Co jedna kultura za nemoc považuje, může jiná kultura posuzovat odlišně. Velmi závažnou zátěžovou situaci představuje těžké onemocnění jedince či jeho blízké osoby. Obzvláště obtížné a stresující jsou nemoci chronického charakteru. Onemocnění, zvláště pak ta závažná, bývají často doprovázena bolestí a utrpením.²⁶

3.1.6 Bolest a utrpení

Bolest má především funkci obrannou a signální. Upozorňuje jedince na to, že je něco v nepořádku, že je organismus určitým způsobem poškozen. Má mnoho podob, liší se intenzitou, délkou trvání i lokalizací. Bolest může mít podobu fyzickou, ale i psychickou. Zvládání bolesti je podmíněno nejen prahem bolesti jedince, tedy tím, jaká intenzita podnětu je pro něj již bolestivá, ale také jeho adaptačními schopnostmi a odolností. Tyto vlastnosti mohou být opět podmíněny kulturně a sociálně. Bolest se také

---

25 ZACHAROVÁ, Eva aj. *Zdravotnická psychologie: Teorie a praktická cvičení*. Praha: Grada, 2007.

26 PAULÍK, Karel. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada, 2010.

vyznačuje tím, že spojuje jak tělesné pocity, tak emoční prožitky. Projevuje se fyziologicky, chováním a je pozorovatelná navenek.

Utrpení jedinci působí chronická bolest anebo zvláště intenzivní akutní bolest. Jedinec trpí také ve chvíli, kdy svou stávající situaci subjektivně vyhodnotí jako bezvýchodnou.²⁷

3.1.7 Stres

Stres je reakce organismu na obtížné či ohrožující situace. Vyvolává narušení rovnováhy organismu na úrovni hormonální, oběhové i imunitní. Zátěž zde narůstá do takové míry, jíž se organismus za daných podmínek nedokáže přizpůsobit. Představuje nerovnováhu mezi kapacitou jedince a nároky kladenými ze strany jeho okolí. Stresující situace nastávají v případě, že na jedince působí velice silné podněty, které není schopen zvládat vlastními silami, anebo podněty, které překračují únosnou mez a trvají delší dobu či se jich vyskytlo více najednou. Na druhou stranu stresová situace je i taková, která jedinci nenabízí dostatek podnětů úměrných jeho kapacitě. Jestliže jsou na něj kladeny minimální nároky, kde nemůže uplatnit svůj potenciál, je to stejně stresující, jako kdyby byl jeho organismus přetížen. Stres, který je jedinci nepříjemný, se nazývá „distres“. Naopak příjemný stres, jenž jedince stimuluje a podněcuje, se označuje jako „eustres“. Někteří jedinci vyhledávají stresové situace se záměrem pobavit se, například vyznavači adrenalinových sportů.²⁸

Jedinec se se stresovými situacemi vyrovnává v závislosti na svých adaptačních mechanismech a na nastalé situaci. Taková reakce na stres probíhá ve třech stádiích. Prvním je fáze aktivace obranných reakcí a uvědomění zátěže, kdy se

---

²⁷ PAULÍK, Karel. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada, 2010.

²⁸ PAULÍK, Karel. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada, 2010.

organismus aktivuje jak po stránce fyziologické, tak psychické. Následuje fáze hledání účelných strategií. Jestliže se jedinci v této fázi podaří nalézt účinný způsob řešení své situace, stres pomíjí a fyziologické i psychické funkce se navracejí k normálu. Pokud však stresovou situaci nevyřeší, nastává třetí stadium, tedy fáze rozvoje stresem podmíněných poruch. V této fázi se nejčastěji rozvíjí psychosomatická onemocnění.²⁹

3.1.8 Trauma

Trauma je náhlá, nečekaná situace, která má za následek poškození či ztrátu. Pro jedince je velice nepříjemná a má negativní dopady. Jedinec ztrácí pocit jistoty, prožívá úzkost a smutek. Truchlí nad ztrátou něčeho důležitého, přichází o objektivní náhled na situaci, je ovlivněn svými pocity. Reakcí na trauma může být útek nebo naopak agrese. Stres vzniklý traumatem se může vyvinout až do posttraumatické stresové poruchy. Trauma vyvolává podobné fyziologické projevy, jako je tomu u fází stresu, liší se však tím, že jeho prvotní fází je šok. Jedinec může být těžce traumatizován změnou svého statusu, sociálního postavení či těžkou ztrátou.³⁰

3.1.9 Krize

Krize je součástí každého životního vývoje. Lze na ni pohlížet jako na situaci ohrožující, která však přináší možnost změny. Bez krizí by jedinec pouze stagnoval, nedosáhl by žádného životního posunu. Krize nutí jedince ke změně způsobu jeho chování, a to v pozitivním i negativním smyslu. Představuje nebezpečí i příležitost. Rozlišují se krize situační, krize z očekávaných životních změn, krize pramenící

---

29 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

30 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

z náhlého traumatizujícího stresoru, krize zrání, krize pramenící z psychopatologie a neodkladné krizové stavy. Krizi situační spouští nepředvídatelný stres, který pochází většinou z vnějšího prostředí – může se jednat například o změnu postavení v zaměstnání. Krize pramenící z náhlého traumatizujícího stresoru je zapříčiněna taktéž vnějším neočekávaným stresem, který je však oproti krizi situační „mocnější“ a jedinec nad ním nemá téměř žádnou kontrolu. Typickým příkladem může být zásah přírodní katastrofou. Situace, které jsou spojeny s lidským růstem a zráním, např. puberta, a jsou pro jedince náročné, ale nevyhnutelné, se označují jako krize z očekávaných životních změn nebo také krize tranzitorní. Krize zrání přichází tam, kde krize tranzitorní neproběhla zdárným způsobem. Krize pramenící z psychopatologie je podmíněna nižší adaptabilitou lidí s duševním onemocněním. Mezi neodkladné krizové stavy pak patří například akutní psychotické stavy, sebevražedné jednání či nekontrolovatelná agrese.³¹ V důsledku všech těchto krizí se mění jednání jedince, vyskytují se u něj negativní citové prožitky, jako je bezmoc, ohrožení, je daleko více ovlivnitelný, často bývá afektivní, impulzivní. Vyrovňování se s krizí probíhá v podobných stadiích, jaká byla popsána již u stresu. Její zvládnutí obnáší nalezení nové cesty, nových možností a přehodnocení situace.³² Lidé ocitající se v kterékoli z popsaných krizí se pak často stávají oběťmi vykořisťujících podmínek. Pachatelé obchodování s lidmi často zneužívají krizových situací obchodovaných osob.

3.1.10 Deprivace

Deprivace představuje jednu z nezávažnějších zátěžových situací. Jedná se o stav, kdy nejsou naplňovány objektivně

---

31 VODÁČKOVÁ, Daniela. *Krizová intervence*. Praha: Portál, 2007.

32 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

významné potřeby jedince, ať už psychické, či biologické, a to v dostatečné míře, dostatečně dlouhou dobu či přiměřeným způsobem. Dlouhotrvající deprivace může mít za následek psychické poruchy či narušení osobnosti jedince. Rozlišují se deprivace v oblasti biologických potřeb, např. spánku, podnětové deprivace, kognitivní deprivace, tedy v oblasti učení, citové deprivace a deprivace sociální.³³ Podnětová deprivace se u obchodovaných osob může vyskytnout, jestliže jsou dlouhodobě uvězněny v nelidských prostorech bez možnosti volného pohybu a získávání jakýchkoli podnětů. Stejně tak jsou ohroženy deprivací sociální, jestliže jsou dlouhodobě izolovány od kontaktu s dalšími lidmi.

Veškeré výše popsané zátěžové situace jsou vlastně spouštěčem či původcem sociálně-zdravotních důsledků u obchodovaných osob, ať už těch mírnějších, či velice závažných. Prostitutky, prekérní pracovníci a obchodované osoby bývají vystavovány nejrůznějším druhům zátěže odlišné intenzity. S těmito situacemi se pak určitým způsobem vyrovnávají. Sociální pracovník by si měl být vědom toho, s jakou cílovou skupinou přichází do styku. Nejen že by se měl orientovat v zátěžových situacích jako takových, ale také v možnostech jejich řešení. Existuje řada faktorů, které ovlivňují to, jak se klient se svou situací vypořádá a jaké obranné mechanismy se u něj aktivují. Sociální pracovník by měl být vybaven i tímto teoretickým základem. V opačném případě se pak může stát, že jej klientův způsob jednání či vystupování zaskočí, což by mohlo zpomalit, znesnadnit či úplně eliminovat další sociální spolupráci pracovníka s klientem. Tomuto teoretickému základu se proto budu věnovat v následující kapitole.

---

33 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

4 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ ZVLÁDÁNÍ ZÁTĚŽOVÝCH SITUACÍ

Proces zvládání popsaných zátěžových situací je velice komplikovanou záležitostí, která je vždy ovlivněna konkrétní situací a vlastnostmi jedince. Existují tři vztahové rámce, ve kterých lze o zvládání zátěže uvažovat. Prvním jsou bezesporu dispoziční faktory adaptace na zátěž, tedy konkrétní povahové rysy jedince, které mu usnadňují či komplikují proces vyrovnávání se se zátěží. Druhý vztahový rámec klade důraz na složky kognitivní, emocionální a motivační, které se odehrávají v rámci interakce mezi osobností zatíženého jedince a prostředím. Tento rámec je tedy zaměřen na vnímání reality jedincem. Sleduje se, do jaké míry se adaptuje na nároky, jak využívá své předchozí zkušenosti, jak danou situaci prožívá, jak ji hodnotí, čemu přikládá význam a jak hodnotí své vlastní schopnosti vedoucí k překonání zátěže. Třetí vztahový rámec se zaměřuje na to, jak daná situace ovlivňuje chování jedince. Vychází z předpokladu, že se jedinec v různých situacích chová odlišným způsobem. Podnětem k jeho reakci je tedy sama zátěžová situace, jež si určitý způsob chování vyžaduje.

Mezi konkrétní faktory, které hrají roli ve vyrovnávání se se zátěží, patří adaptační systémy organismu, vnější adaptační opora, adaptační systémy psychiky a kognitivní afektivní zaměřenost úsilí a chování jedince.

Na adaptaci organismu se za určitých podmínek podílejí všechny základní soustavy lidského těla, tedy soustava dýchací, trávicí, vylučovací, hormonální, reprodukční, nervová, oběhová i kosterně-svalová. Řídící funkci má soustava nervová a soustava hormonální. Celý tento komplex se pak podílí na psychické regulaci. Ta probíhá na třech základních úrovních. Na úrovni instinktivní, jež je postavena

na vrozených reakcích, tedy pudech a nepodmíněných reflexech, které se uskutečňují automaticky bez přímého zásahu vědomí jedince. Dále na rovině zvykové, jde tedy o reakce, které má jedinec naučené. Reaguje automaticky, bez většího rozmýšlení. Své jednání si často uvědomí až po činu. Třetí úrovní jsou potom reakce na rovině volní, tedy reakce záměrné, úmyslné.

Vnější faktory, které jedince ovlivňují, jsou jak samotné situace, v nichž se ocitá, tak sociální opora, která je mu poskytována. Jelikož sociální zázemí je jednou ze základních lidských potřeb, je zřejmé, že její dostatečné naplňování může usnadnit proces vyrovnávání se se stresem a zátěží. Pro jedince hraje klíčovou roli rodina, jeho akceptace a uznání druhými, blízkost, láska a pocit bezpečí.

Z hlediska vlastností jedince jde pak především o jeho chápání reality a hodnocení svého okolí a sebe sama. Podstatné je také jedincovo emoční ladění. Je rozdíl mezi jedincem nastaveným optimisticky, pozitivně, který se bude snažit nalézt nová řešení nepříjemné situace, a jedincem spíše neurotickým, který se bude snažit před problémy spíše uniknout. Neopomenutelným faktorem je také motivace jedince, tedy zda za určitých okolností dokáže mobilizovat své síly a postavit se zátěži. Jedinci s psychickými poruchami jsou v rámci vyrovnávání se se stresem v poměrně nevýhodné pozici, stejně tak jedinci vulnerabilní, tedy tělesně či duševně zranitelnější, manipulovatelnější.³⁴

U obětí trestné činnosti hraje velkou roli ve vyrovnávání se se zkušeností s trestným činem jejich previktimní osobnost. Jedinci žijící v iluzi kontroly nabývají dojmu, že mají svůj život pevně v rukách. Nic je nerozhází, svůj program mají pečlivě naplánovaný. Zkušenost s trestným činem však do

---

34 PAULÍK, Karel. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada, 2010.

jejich plánů rozhodně nezapadá, proto jim tato zátěžová situace naruší vnímání okolí a sebe sama velice ohrožujícím způsobem. Často si pak pokládají otázku „Proč právě já?“. Stejně tak je zkušenost s trestným činem značně ohrožující pro osoby cynické, které popírají jakoukoli empatii v emočně nabitých situacích. Chovají se lhostejně, odměřeně, jako by je nic nedokázalo rozházet. V zátěžové situaci, která je nad jejich síly, se pak zadržované emoce vyplaví na povrch. To bývá pro jejich okolí značně šokující. Jejich blízcí nerozumí takové změně chování a nedokážou jim tak poskytnout potřebnou oporu.³⁵ S oběma uvedenými případy se v rámci své praxe s obchodovanými osobami setkávám poměrně často, a to především u mužů, zvláště pak pocházejících ze zemí Východu.

Na faktory ovlivňující zvládání zátěžových situací však nelze pohlížet jako na samostatné elementy, naopak je potřeba vidět je jako celek. Jedná se o komplexní, kooperující systém, který vyvolává určité obranné mechanismy.

4.1 Obranné mechanismy

Obranné mechanismy slouží jako způsob snižování pocitu úzkosti z ohrožení sebepojetí jedince. Jsou více či méně neuvědomované. Jejich účelem je změna prožívání a hodnocení reality.³⁶ Slouží k obnovení či udržení psychické rovnováhy a pohody. Pomáhají jedinci vyrovnat se se zátěží. Základními obrannými mechanismy jsou útok a únik, dále pak coping a plně neuvědomované obranné reakce.³⁷

---

35 ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009.

36 PAULÍK, Karel. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada, 2010.

37 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

4.1.1 Útok

Útok je agresivním, aktivním způsobem obranné reakce. Podněcuje jedince k boji proti nepříjemné či ohrožující situaci. Tendence k užívání útočného mechanismu je podmíněna geneticky, zároveň je možné se takovému jednání i naučit. Jedinec obrací agresi přímo proti zdroji, proti náhradnímu objektu anebo sám proti sobě. V takových případech může docházet k sebeobviňování, sebepoškozování, případně i k pokusům o sebevraždu. Může mít i pozitivní vliv, konkrétně jako forma asertivity. Aktivní jedinec je schopen lépe se prosadit a realizovat své plány a cíle. Vždy záleží na tom, do jaké míry jsou způsoby útoku efektivní pro danou situaci a do jaké míry je takové jednání tolerováno společností a okolím jedince.³⁸

4.1.2 Únik

Únik je potom opakem reakce útočné. Jedná se o pasivní obranu, jejímž cílem je utéct z nepříjemné situace. Projevuje se nejrůznějšími strategiemi. Jedinec může od problému reálně utéct, tedy odejít, například do jiné země, anebo přesunout řešení nepříjemností na jinou osobu, případně by mohl na celou situaci rezignovat. Únikovou obrannou reakcí je také popírání či přehlížení zátěžové situace.³⁹

Další možné způsoby vyrovnávání se se zátěží jsou rozdělovány na vědomé, tedy coping, a nevědomé, obecně pojmenované jako plně neuvědomované obranné reakce.

4.1.3 Coping

Coping je vědomou formou obranné reakce. Jedná se o cílenou volbu strategie, která by měla vést ke zvládnutí

---

38 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

39 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

zátěže. Je založen na předpokladu, že jedinec zvládne zhodnotit své schopnosti a podmínky situace a zaujmout k nim reálný postoj a cíl. Tento cíl by měl vést k dosažení psychické rovnováhy. Rozlišuje se coping zaměřený na řešení problému a coping zaměřený na udržení přijatelné subjektivní pohody.

V rámci copingu zaměřeného na řešení problému jedinec zváží své možnosti a limity. Vyhodnotí, zda a za jakých podmínek je situaci schopen zvládnout. Do této oblasti lze zařadit i vyhledání pomoci zvenčí. Jedinec se rozhodne, že situaci vlastními silami nezvládne, ale pokud by mu byla poskytnuta určitá podpora, zátěž by překonal. Tuto podporu vlastně vyhledá díky zhodnocení svých schopností a dalších okolností za účelem dosažení cíle.

V rámci copingu zaměřeného na udržení subjektivní pohody jedinec dojde k závěru, že situaci není schopen vyřešit, a to ani s vnější podporou. Aby zátěž úspěšně překonal, musí změnit svůj postoj k ní. Jestliže není schopen změnit situaci, musí pro udržení své duševní rovnováhy tuto skutečnost přijmout. Pokud však jedinec sahá po tomto způsobu řešení příliš často, může se jednat o strategii sebeznevýhodňující. Její podstatou je tvrzení, že kdo nic nečeká, nemůže být zklamán. Nevěří ve svůj úspěch z důvodu vyhýbání se případným nepříjemným zážitkům z prohry. Jeho snaha situaci vyřešit nemůže být za takovýchto předpokladů nikdy stoprocentní.⁴⁰

4.1.4 Plně neuvědomované obranné reakce

Plně neuvědomované obranné reakce plní podobnou funkci jako reakce uvědomované. Taktéž mění prožívání a hodnocení reality jedince. Vzájemně se od sebe odlišují mírou zkreslení reality a výsledným postojem jedince k celé situaci. Liší se

---

⁴⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

také tím, jakým způsobem a do jaké míry pomáhají jedinci situaci zvládnout, tedy jak jsou účinné.⁴¹

4.1.4.1 Popření

Popření jako obranná reakce chrání jedince před traumatickými, nepříjemnými pocity. Jedinec popírá existenci zátěžové situace, nepřijímá ji. Mluví, myslí a chová se tak, jako by taková situace neexistovala.⁴²

4.1.4.2 Potlačení a vytěsnění

Potlačení a vytěsnění znamená zbavení se nepříjemných zkušeností, které jsou pro jedince příliš náročné na zpracování. Jedinec vytěsňuje či potlačuje traumatické zážitky ze svého vědomí. Tyto vytěsněné obsahy se nadále projevují v pozmeněné podobě.⁴³

4.1.4.3 Fantazie

Fantazie mohou také plnit funkci obranné reakce. Nepříjemné tíživé zážitky jsou nahrazovány sice nereálnými, ale zato daleko příjemnějšími představami.⁴⁴

4.1.4.4 Racionalizace

Racionalizace pomáhá jedinci logickými myšlenkovými postupy vysvětlit zátěžovou situaci tak, aby byla snesitelnější. Na základě racionálního uvažování si odůvodní nepříznivý stav takovým způsobem, který úplně neodpovídá skutečnému příběhu, ale je pro něj snesitelnější.⁴⁵

---

41 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

42 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

43 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

44 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

45 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

4.1.4.5 Sublimace

Sublimace pomáhá přeměnit způsob uspokojování potřeb jedince. Jestliže není možné naplnit některou z jeho potřeb, pomocí sublimace se tato absence transformuje na jiný, dostupný způsob uspokojení. Například neukojenou sexuální potřebu a s tím spojené strádání jedinec uvolňuje prostřednictvím umělecké či tvůrčí činnosti.⁴⁶

4.1.4.6 Regrese

Regrese představuje únik do nižšího vývojového stadia. Tím je míněno, že jedinec mění své chování takovým způsobem, kdy vyžaduje větší pozornost, odmítá samostatnost a více se váže na pomoc okolí. Takové jednání může jedinci krátkodobě usnadnit proces vyrovnávání se se zátěží. Je zde však nebezpečí, že se tento postoj zafixuje a jedinec se stane na autoritě, jež mu poskytuje pomoc a ochranu, až příliš závislým.⁴⁷

4.1.4.7 Identifikace

Identifikace pomáhá jedinci se zvýšením sebevědomí a snižuje jeho pocity nejistoty. Jedinec se ztotožňuje s někým, koho obdivuje. Přivlastňuje si jeho kladné vlastnosti a zásluhy. Často se může jednat o ztotožnění se skupinou, např. skinheads. To však může mít za následek ztrátu autonomie jedince. Pokud se identifikace rozvine v nezdravé míře, zamezuje rozvoji vlastní osobnosti jedince na úkor přejímání chování, myšlenek a postojů někoho jiného.⁴⁸

---

46 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

47 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

48 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

4.1.4.8 Substituce

Substituce nahrazuje jedno nedosažené uspokojení jiným, dostupnějším. Jedná se o běžnou reakci na zátěžovou situaci. Jedinec, kterému něco chybí, hledá možnosti a nové cíle, aby toto prázdné místo zaplnil. Sice tak neodstraní celkový pocit frustrace, ale činí jej snesitelnějším. Klasickým příkladem je neakceptování jedince jeho vlastní rodinou. Jedinec vyhledá společnost, skupinu či partu, která mu akceptaci poskytne, kde se může realizovat, uplatnit, a to i za cenu toho, že se plně neztotožňuje s pravidly této skupiny, např. s jejím kriminálním jednáním. Uspokojuje tím svou potřebu někam patřit.⁴⁹

4.1.4.9 Projekce

Projekce se vyznačuje tendencí jedince promítat své vlastní nepřijatelné obavy, názory, vlastnosti či emoce do jednání druhých. Přisuzuje jim své chyby. Očekává, že ostatní lidé budou jednat podle stejného mechanismu jako on sám.⁵⁰ Tento mechanismus je však pro něj samotného nepřijatelný, proto se uchýlí k projektování tohoto obsahu na druhého člověka. Příkladem může být jedincova antipatie k někomu jinému, kterou si vysvětluje tak, že ten druhý ho prostě nemá rád.

4.1.4.10 Rezignace

Rezignací se označuje jednání, v rámci něhož se jedinec bez boje vzdává určitého cíle, který mu přijde nedosažitelný. Jedinec je pasivní, apatický, pociťuje silnou bezmoc. Má strach z neúspěchu, proto se raději předem vzdá. Podobně je tomu u izolace, kdy se jedinec distancuje od svého okolí.

---

49 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

50 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

S takovým jednáním se můžeme setkat právě u obětí trestné činnosti, které v důsledku svých negativních zkušeností odmítají kontakt se společností a distancují se od lidí.⁵¹

Výše popsané faktory zvládnání zátěže a obranné mechanismy úzce souvisí s jejich samotnými důsledky. U osob zatížených stresovou událostí většinou není tolik účinné odstraňování symptomů, respektive je to pouze dočasné řešení jejich situace. Podstatné je nalézt příčinu zátěže a pracovat na jejím odstranění. Toho by si měl být sociální pracovník při práci s obchodovanými muži a ženami vědom. Měl by umět zacházet se sociálně-zdravotními důsledky obchodování s lidmi tak, aby pokud možno co nejméně komplikovali jeho spolupráci s klientem směřující k odstranění původu těchto důsledků, například k vymanění klienta z rizikového prostředí.

Zátěžové situace jsou zdrojem důsledků, tedy něčím, co by měl sociální pracovník odhalit, proto se neobejde bez nutné teorie. To je také důvod, proč věnuji v této práci zátěžovým situacím a obranným mechanismům takovou pozornost. Jejich důsledky jsou naopak něco, s čím se vyrovnává klient a pracovník jej na této cestě pouze doprovází, z pohledu pracovníka se tedy jedná o záležitost spíše praktickou.

---

⁵¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

5 SOCIÁLNĚ-ZDRAVOTNÍ DŮSLEDKY

OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

Již z teorie zátěžových situací a obranných mechanismů je zřejmé, že se obchodování muži a ženy potýkají s nemalými sociálně-zdravotními důsledky. Teoretický základ vlivu zátěže na jedince a jeho organismus je velice rozsáhlý. Odborná literatura na něj nahlíží z nejrůznějších úhlů pohledu. Ve své práci bych však ráda upozornila především na důsledky, se kterými se osobně potýkám jakožto sociální pracovnice pomáhající obchodovaným osobám. Tématem mé práce jsou sociálně-zdravotní důsledky obchodování s lidmi v kontextu sociální práce. Tohoto kontextu se také budu držet. Při práci s klienty rozhodně není v mé kompetenci někoho diagnostikovat, proto se od této tendence oprostím i v rámci teorie. Důsledky obchodování s lidmi rozeberu daleko více z praktického než z teoretického hlediska. Stručnou teorii tak vždy podložím zkušenostmi ze své praxe.

Zatím neexistuje odborná literatura, která by se zabývala sociálně-zdravotními důsledky pouze obětí obchodu s lidmi jakožto cílové skupiny sociální práce. Z tohoto pohledu se jedná se o klienty velice komplikované. Teoreticky spadají do kategorie osob v krizi, osob traumatizovaných, nezaměstnaných, dále mezi migranty či bezdomovce. Míra zátěže u nich bývá opravdu rozsáhlá, jelikož se potýkají hned s několika stresovými situacemi najednou.⁵²

5.1 Sociální důsledky

U obchodovaných mužů a žen je pravděpodobně nejčastějším sociálním důsledkem ztráta jejich statusu a ztráta sociálního zázemí. Nezřídka přicházejí o podporu a uznání

---

⁵² MATOUŠEK, Oldřich aj. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005.

svých přátel či rodiny. Jejich blízcí nastalou zátěžovou situaci většinou ignorují. Je to tak pro ně pohodlnější. Neradi se k událostem vracejí, dokonce někdy naléhají, aby sama obchodovaná osoba na celou věc zapomněla a již o ní nemluvila.⁵³ Jak jsem popisovala výše, sociální zázemí je jedním z faktorů, který jedinci usnadňuje, v tomto případě spíše komplikuje, vyrovnávání se se zátěží. Bez podpory svého okolí pak jedinec ztrácí důvěru v lidi i v sebe sama. To dále ovlivňuje jeho postavení ve společnosti, jeho status se snižuje. Příkladem může být nálepkování prostitutek či vykořisťování prekérních pracovníků.

Poskytování sexuálních služeb je pro prostitutky a sexuální pracovníky velice stigmatizující. Toto se však netýká pouze pracovníků dobrovolných, ale i těch, kteří byli k prostituci donuceni. Často se setkávám s klienty, kteří v tomto kontextu přišli o řadu sociálních vazeb včetně vazeb rodinných. Vypovídají, že většina lidí nevěří tomu, že by mohli prostituovat z donucení. Takoví lidé mají dojem, že se dá nucená prostituce vyřešit kontaktováním policie, například prostřednictvím zákazníka. Situace z pohledu obchodovaných osob v oblasti sexuálního vykořisťování však zdaleka není tak jednoduchá. Jsou často zstrašovány, je potlačována jejich sebedůvěra a sebehodnocení, nevěří, že by se mohly od vykořisťovatele dostat vlastními silami. Jako ukázka stigmatizujícího nátlaku proti prostitutkám může sloužit kampaň, která se rozšířila v českém pohraničí. Byly zde instalovány billboardy, na kterých je zobrazena prostitutka s lebkou se zkříženými hnáty a nápisem „Nabízím: syfilis, kapavku, HIV“. Pro ukázkou přikládám foto tohoto billboardu do přílohy práce.⁵⁴ V člancích novin se pak psaly pochvalné ohlasy, např. „*Snad kampaň pomůže a české pohraničí se*

---

53 ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007.

54 Příloha č. V: Billboard proti prostituci.

*ostudného byznysu a jeho zvrhlých návštěvníků konečně zbaví.*⁵⁵

Z pohledu prekérních pracovníků, kteří musí pracovat třeba i 16 hodin denně, jsou sociální důsledky patrné zejména na rodinných vztazích. Běžně se setkávám s klienty, kteří pracovali od pondělí do neděle dvanáct až šestnáct hodin, jen aby uživili svou rodinu. Často se jedná o občany Bulharska, Rumunska či Ukrajiny. V jejich zemi není práce, proto se rozhodnou odjet za výdělkem do ciziny. Zde jsou pak nuceni pracovat v prekérních podmínkách. Všechny peníze odesílají rodině, která většinou zůstává v zemi původu. Jsou tak kompletně narušeny jejich vztahy. Otcové své děti nevidí třeba i déle než tři roky. Navíc žijí v neustálé nejistotě. Málokdy mají smlouvy, někdy dohody o provedení práce. Často pracují velice dlouho, aby mohli rodině poslat co nejvíc peněz. Taková pracovní zátěž se pak zákonitě projevuje na jejich zdravotním stavu.

5.2 Zdravotní důsledky

Zdravotní důsledky obchodování s lidmi velice úzce souvisí s předchozími kapitolami o zátěžových situacích a obranných mechanismech. Na tom, jak závažné zdravotní důsledky se u obchodované osoby projeví, se do značné míry podílí právě volba obranného mechanismu a druh stresové situace. Tyto důsledky dále dělíme na psychické, tedy duševní, a somatické, tedy tělesné.

Vztah mezi psychikou a somatikou jedince je velice úzký, vzájemně se ovlivňují. Za normálních okolností se doplňují, kooperují a fungují bez zjevných projevů. Pokud se však jejich rovnováha naruší, mohou nabývat patologických forem, které jsou již pozorovatelné. Velká psychická zátěž může

---

⁵⁵ Boj proti sex-turistům: Kampaň má ohlas i v Německu. In: *Blesk.cz* [online]. ©2010, 9. 2. 2010.

vyvolat tělesné komplikace. Stejným způsobem mohou somatické potíže narušit rovnováhu psychického stavu jedince. Udržení rovnováhy však není ovlivnitelné vlastní vůlí. Psychosomatické problémy nejsou specifické, naopak mají různé podoby a objevují se u různých potíží.⁵⁶

5.2.1 Důsledky somatické

Psychosomatická onemocnění rozhodně nejsou zanedbatelným jevem. Naopak se u obchodovaných osob vyskytují velice často. Mluví o bolestech na různých místech, které mohou být konstantní, anebo putovat různě po těle. Výjimkou nejsou ani bolesti hlavy, nevolnosti či závratě.⁵⁷ Většinou si však o žádnou lékařskou pomoc neříkají. Daleko častěji žádají o léky na bolest. Zdravotnické zařízení navštíví až tehdy, když se jejich potíže citelně zhoršují.

Obchodovaní muži a ženy mohou vlivem zátěžových situací trpět také na choroby srdeční, zvýšeným krevním tlakem či žaludečními vředy.⁵⁸ Tato skutečnost se mi potvrdila také v praxi. Muži vykořisťovaní na trhu práce si často stěžují na problémy se srdcem či na bolesti kloubů a zad. Většinou vykonávají fyzicky velice náročné práce, což se následně odráží na jejich zdravotním stavu. Ve chvíli, kdy z takového zaměstnání odejdou do azylového domu, se často jejich stav ještě zhorší. Byli zvyklí na náročné podmínky a stálou fyzickou zátěž a najednou mají spoustu volného času a žádnou pohybovou aktivitu. Vnímají své potíže daleko intenzivněji než dříve. U žen sexuálně vykořisťovaných se pak často objevují gynekologické problémy. Nejen pohlavní choroby, ale také výtoky a silné bolesti při menstruaci.

---

56 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

57 VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2008.

58 MIŇHOVÁ, Jana. *Psychopatologie pro právníky*. Praha: Aleš Čeněk, 2006.

5.2.2 Důsledky psychické

V rámci své praxe se setkávám s nejrůznějšími psychickými projevy zátěžových situací. Obchodované osoby zatížené nepříznivými okolnostmi bývají často frustrovány. Vyskytuje se snížená míra odolnosti a snížené sebehodnocení. Obchodované osoby mohou mít narušenou emocionalitu, výjimkou nejsou ani depresivní stavy. Pokud je zátěž podle klientova subjektivního hodnocení příliš vysoká, může docházet i k sebevražedným tendencím.⁵⁹ Z mé zkušenosti mají k sebepoškozování sklony spíše ženy sexuálně vykořisťované. Jejich sebeúcta a sebehodnocení jsou závažně narušeny. Klienti, u kterých docházelo k fyzickému násilí, bývají ohroženi také akutní reakcí na stres, až posttraumatickou stresovou poruchou.⁶⁰

Velký rozdíl spatřuji také u osob z ČR a ze zahraničí, to platí zejména o mužích. Muži obecně se se svým trápením svěřují méně než ženy. V drtivé většině odmítají nabízenou psychologickou či psychoterapeutickou pomoc. Muži z ČR však, oproti mužům z východních zemí, požádají o intervenci alespoň v akutním stadiu svých potíží.

Takto závažné situace, ve kterých se obchodované osoby ocitají, si pak vyžadují také specifický způsob práce s nimi.

5.3 Možnosti intervence

Možnosti intervence jsou různé, s ohledem na potřeby a přání klientů. V sociální práci je obchodovaným osobám vždy poskytováno základní sociální poradenství, dále jsou registrovány sociální služby odborné sociální poradenství, krizová pomoc, azylové domy a terénní programy. V rámci těchto služeb jsou pak nabízeny konkrétní zakázky.

---

59 MATOUŠEK, Oldřich aj. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005.

60 MIŇHOVÁ, Jana. *Psychopatologie pro právníky*. Praha: Aleš Čeněk, 2006.

Specifikem sociálních služeb určených pro obchodované osoby je zejména zprostředkování advokátních služeb, a to jak u soudu trestního, tak občanského v rámci odškodnění klienta. Jedinečný je také způsob vedení azylových domů. Poskytovatelé předpokládají, že jsou klienti v krizové situaci, proto za ubytování v azylech neplatí, což je rozdíl oproti klasické sociální službě azylové domy. Dostávají také příspěvek na jídlo. Nezbytnou součástí služeb je zajištění tlumočení, jelikož se často jedná o cizince, kteří se v češtině špatně domluví.

V současné době poskytuje cílové skupině „oběti obchodu s lidmi“ celkem 67 poskytovatelů 116 sociálních služeb. Z toho pouze 4 poskytovatelé realizující celkem 15 sociálních služeb jsou na tuto cílovou skupinu zaměřeni primárně. Jsou součástí Mezirezortní koordinační skupiny pro oblast boje proti obchodování s lidmi a podílejí se na vytváření strategií boje proti tomuto fenoménu. Dalších 63 poskytovatelů realizujících 101 sociálních služeb se věnuje širšímu okruhu klientů. Na obchodování s lidmi tedy nejsou primárně zaměřeni.⁶¹

Velmi důležitá je v intervenci obchodovaných osob meziorganizační spolupráce. Klienti bývají ve velmi obtížných situacích, které si vyžadují řadu odborníků. Často tak sociální pracovník spolupracuje s policií, advokáty či právníky, psychiatry, psychology a psychoterapeuty, s lékaři a s řadou dalších vládních i nevládních institucí. Služby by měly být zajištěny komplexně, což od sociálního pracovníka vyžaduje široké znalosti jak teoretické, tak praktické.

---

61 REGISTR POSKYTOVATELŮ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB. Vyhledávání služby. *Iregistr.mpsv.cz* [online]. ©2013.

5.3.1 Problematické momenty sociální práce s obchodovanými osobami

Nyní bych ráda shrnula momenty sociální práce s obchodovanými osobami, které vnímám jako problematické. Jedná se o mé osobní zkušenosti z přímé práce s obchodovanými osobami z pozice sociální pracovnice.

Jako hlavní institucionální problém vidím právě kvalifikaci pracovníků. Podle údajů uvedených v Registru poskytovatelů sociálních služeb existuje řada služeb, kterých mohou obchodované osoby využít. Poskytovatelé, kteří nejsou na tuto cílovou skupinu klientů zaměřeni primárně, se však většinou neorientují v problematice obchodu s lidmi. Již několikrát jsem se setkala se situacemi, kdy byl zobchodovaný klient nesprávně identifikován ze strany migrantské organizace, a nebyly mu tak nabídnuty služby, na které by měl mít nárok. Tato situace si vyžaduje proškolení pracovníků, kteří by měli pracovat s obchodovanými osobami. Zvláště u této cílové skupiny je nezbytné, aby spolu jednotlivé nevládní neziskové organizace komunikovaly a spolupracovaly. Ve své praxi se často setkávám s velkou neochotou k takové spolupráci. To však vždy škodí pouze a jedině klientům.

Dalším problematickým momentem z pohledu práce s klienty je jazyková bariéra. Klienti bývají často cizí národnosti. Neznalost českého jazyka je pro ně velkým hendikepem. Kvůli tomu jsou snadno manipulovatelní. Poskytovatel by tedy měl zajistit řádné tlumočení rozhovorů s klientem a zároveň by měl mít veškerou dokumentaci dostupnou v klientově rodném jazyce. Jestliže poskytovatel předloží smlouvu o poskytování sociálních služeb v českém jazyce klientovi, který je cizinec a byl původně vykořisťovaný na trhu práce, s největší pravděpodobností u tohoto klienta

vyvolá silný pocit nedůvěry. Klient by měl rozumět všemu, co podepisuje a co se jej týká.

V souvislosti s cizí státní příslušností je nutné si uvědomit, že klient může pocházet z jiné kultury, tedy může některé věci vnímat odlišně. Záleží vždy na jeho subjektivních hodnotách a postojích. Zažití hodnoty se mohou lišit napříč kulturami. Je dobré si hned na začátku spolupráce stanovit určitá pravidla, podle nichž se bude sociální práce řídit. Lze tak předejít nejrůznějším nedorozuměním, která by pak mohla mít neblahý vliv na průběh práce s klientem.

Výše popsaná problematika fenoménu obchodování s lidmi v kontextu sociální práce evokuje, že jsou na sociálního pracovníka kladeny značné nároky. Je tedy nezbytné, aby pracovník tyto nároky očekával a uměl s nimi pracovat. Dle mého názoru by měla být supervize samozřejmě součástí jeho psychohygieny a profesního růstu.

Toto je však jen základní výčet problematických momentů, se kterými se sociální pracovníci při práci s obchodovanými osobami setkávají. Podrobný popis by pak mohl být spíše metodickým pokynem než bakalářskou prací. Účelem této podkapitoly bylo spíše nastínit základní problémy a upozornit na složitost práce s obchodovanými muži a ženami. Považuji za důležité uvědomit si, jakým způsobem mohou sociálně-zdravotní důsledky obchodování s lidmi zasahovat do přímé sociální práce s nimi.

6 PŘÍPADOVÉ STUDIE

V této kapitole se budu věnovat dvěma ukázkovým případovým studiím. Vzhledem k tomu, že se obecné příklady z mé praxe prolínají celou prací, vybrala jsem dva konkrétní příběhy, které by měly ucelit představu o obchodování s muži a ženami a o jeho důsledcích. Jedna kazuistika je z prostředí nucené práce a jedna z prostředí nucené prostituce. Jedná se o klienty, se kterými jsem pracovala jako sociální pracovnice. V každé kazuistice zmiňuji klientovu sociální situaci, dále pak identifikaci jakožto osoby obchodované. Následně popisují průběh spolupráce klienta s poskytovatelem sociálních služeb. V závěru obou kazuistik pak zdůrazňuji sociálně-zdravotní důsledky plynoucí ze zkušenosti s obchodováním s lidmi.

Údaje v kazuistikách jsou z důvodu ochrany identity klientů přiměřeným způsobem pozměněny.

6.1 Kazuistika pana J.

Pan J. se narodil v ČR, v současné době je mu 51 let.

Pan J. pochází ze sociálně slabší rodiny. Po základní škole navštěvoval střední odborné učiliště, kde se úspěšně vyučil v oboru zámečnick. Po dokončení studií získal práci u firmy, v níž pracoval již dříve jako praktikant. Pan J. se za několik let oženil. S manželkou měli dvě děti. Společně žili ve vlastním rodinném domě. Po několika letech společného soužití požádala manželka pana J. o rozvod. Manželka s dětmi zůstala bydlet v domě a pan J. se odstěhoval do garsoniéry. Své děti od rozvodu neviděl. Pan J. uvádí, že po rozvodu začal dost pít a hrát automaty. Ze zaměstnání byl kvůli alkoholu propuštěn, začal mít i problémy se zákonem. Peníze mu rychle došly, a tak se pan J. ocitl na ulici. Během této doby byl dvakrát odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

6.1.1 Identifikace klienta

Pan J. uvádí, že v době, kdy byl bez jakýchkoli prostředků na ulici, jej oslovil slušně vypadající muž s nabídkou práce. Řekl mu, že u něj může bydlet, a přislíbil mu pravidelný plat a zajištění teplého jídla. Jednalo se o práci ve stavebnictví. Pan J. nabídku přijal. Po nastěhování ke svému novému zaměstnavateli zjistil, že bude bydlet v malém kumbálu společně s dalšími třemi bezdomovci. Teplé jídlo dostával pouze výjimečně. Mzdu nepobíral žádnou. Uvádí, že občas dostal pár korun na cigarety nebo na pivo. Od zaměstnavatele nemohl svobodně odejít. Dům, ve kterém bydlel, se zamykal a pan J. neměl klíče. Při práci na stavbách byl pod neustálým dohledem. Musel pracovat 16 hodin denně. Stejně podmínky měli také ostatní tři bezdomovci, s nimiž sdílel kumbál. Byli to jediní lidé, se kterými mohl být v kontaktu. Tato zkušenost je velice sblížila. Stala se z nich, jak pan J. uvádí, nerozlučná parta. Pan J. považoval svou situaci za bezvýchodnou. Od zaměstnavatele se dostal díky policejní razii. Policie ČR měla důvodné podezření, že je v domě zaměstnavatele páchána trestná činnost. Během prohlídky domu objevili také pana J. a jeho tři kolegy. Policie provedla šetření a výsledky a všechny čtyři bezdomovce pak nakontaktovala na poskytovatele sociálních služeb, kteří se zaměřují na práci s obchodovanými osobami.

6.1.2 Práce s klientem

Panu J. a jeho třem kolegům byla poskytnuta sociální služba azylové domy, a to na utajené adrese. Dodržovala se přísná bezpečnostní opatření. Zaměstnavatel pana J. nebyl vzat do vazby a po panu J. intenzivně pátral. Pan J. měl proto velké obavy o svůj život a zdraví. Panu J. byla poskytnuta asistence při podání trestního oznámení a dále mu byly zprostředkovány advokátní služby. Započalo se trestní řízení.

Zaměstnavatel dostal podmíněný trest za útisk a bylo mu odebráno řidičské oprávnění.

Pan J. si přál hledat novou práci a byt, ve kterém by mohl žít se svými třemi přáteli. Sociální práce s panem J. byla místy komplikována jeho častým požíváním alkoholu. Na naše sociální schůzky chodil většinou pod vlivem. Během spolupráce mu bylo dvakrát předáno upozornění na porušování vnitřních pravidel azylového bytu z důvodu rušení ostatních klientů během nočního klidu pod vlivem alkoholu a za kouření v prostorech bytu. V rámci schůzek ale vždy spolupracoval, měl zájem učit se novým věcem, jako například práci s počítačem. Panu J. se podařilo nalézt zaměstnání asi po třech měsících pobytu v azylu. Jeho sociální situace se začala postupně stabilizovat.

V průběhu spolupráce došlo k úmrtí jednoho z jeho přátel v prostorech azylového bytu. Pan J. nesl ztrátu přítele velice těžce. Byla mu poskytnuta krizová intervence. Pravidelnou práci s psychoterapeutem odmítl. Přibližně měsíc po úmrtí přítele pana J. odcestovali další dva přátelé zpět do země původu. V den jejich odjezdu se panu J., jak sám uváděl, zhroutil svět. Zůstal sám. Panu J. byla opět poskytnuta krizová intervence. Pan J. začal hodně pít a hrát automaty. Do práce přestal chodit, byl propuštěn. Navrhované aktivity na sociálních schůzkách odmítal, schůzky z nejrůznějších důvodů rušil. Asi po třech týdnech mi pan J. zavolal, že by se rád z azylu odstěhoval. Vyklidil své věci a klíče nechal na stolku. Odešel bez řádného ukončení služeb a bez osobního rozhovoru s kýmkoli z pracovníků.

Pana J. jsem po nějaké době potkala ve městě. Je bezdomovec. Sdělil mi, že žije s partou dalších bezdomovců v jednom lesíku. Nejsou to však přátelé, jak uvedl. Mezi bezdomovci se musí každý postarat sám o sebe a na přátelství není místo. Nabídla jsem panu J. schůzku s tím, že mu mohu

předat kontakty na pomáhající organizace. Pan J. nabídku odmítl. Je takto spokojený.

Pan J. utržil v průběhu života několik ran. Jeho zkušenost s pracovním vykořisťováním ho úzce sblížila s novými přáteli, kteří mu dávali určitou naději a smysl života. Když o tato přátelství přišel, dostal se do velké krize, na kterou reagoval útekem. Odstříhnul se od všeho, co jej spojovalo s touto zkušeností. Po odchodu pana J. mi velice chyběla zpětná vazba na to, jak to s ním dopadlo. Byla jsem velice ráda za náhodné setkání na ulici. Důsledky jeho zkušenosti s nucenou prací pozoruji zejména v intenzitě pití alkoholu a v nezdravém upoutání se, až závislosti na přátelích, se kterými tuto zkušenost prožil. Vlivem dalších zátěžových situací se dostal na okraj společnosti. Mám dojem, že rezignoval na možnosti změny své situace a že již nevěří v její zlepšení.

6.2 Kazuistika slečny A.

Slečna A. se narodila na Slovensku. Je jí 29 let.

Slečna A. pochází z rodiny bez větších sociálních problémů. Má dva sourozence, mladší a starší sestru. Je vyučena v oboru kuchař-číšník. Pracovala v různých restauračních zařízeních a barech. Dlouhou dobu byla bez životního partnera. Blízky člověk jí scházel, proto se zapsala na internetovou seznamovací stránku. Začala se vídat s mužem české národnosti. Nějakou dobu spolu chodili. Partner slečny A. ji začal seznamovat se svými přáteli a přemlouval ji, aby se s ním přestěhovala do ČR. Slečna A. souhlasila. Po několika měsících se s partnerem přestěhovala do jeho bytu v ČR.

6.2.1 Identifikace klienta

Slečna A. si po nastěhování do ČR chtěla začít hledat novou práci. Její partner byl však proti. Přál si, aby byla

neustále doma. Začal na ni být hrubý a postupem času ji i bil. Po několika týdnech ji spoutal a naložil do kufru auta. Odvezl ji na chatu v lese. Řekl jí, že pro něj bude dělat prostitutku. Slečna A. s tím nesouhlasila. Byla několikrát znásilněna kamarády svého partnera. Nutili jí drogy. Slečna A. uvádí, že si je brala, aby vydržela fyzické a sexuální napadání. Partner slečnu A. začal převážet na různé priváty a do klubů, kde byla nucena prostituovat. Byla pod neustálým dohledem, neměla možnost nikoho kontaktovat. Nakonec se jí podařilo utéct a kontaktovat místní policii. Policista ji však naložil do auta a odvezl zpět za jejím partnerem. Zpětně se dozvěděla, že bylo všeobecně známo, že někteří policisté v místě, kde byla držena, s jejím partnerem spolupracují a z jeho obchodů profitují. Útěk se jí podařilo zopakovat. Rozhodla se odjet zpět na Slovensko, ale partner ji po cestě vypátral a znovu uvěznil. Při třetím útěku se jí podařilo získat kontakt na neziskovou organizaci. Odtud byla předána k poskytovateli sociálních služeb, který se zaměřuje na práci s obchodovanými osobami.

6.2.2 Práce s klientem

Slečně A. bylo zprostředkováno ubytování na utajené adrese. Partner po ní velice intenzivně pátral. Slečna A. nechtěla podávat trestní oznámení, jelikož se bála o svůj život a zdraví. V rámci spolupráce byla dodržována přísná bezpečnostní pravidla. Slečna A. se po několika měsících rozhodla trestní oznámení podat. V průběhu trestního řízení jí byla poskytována asistence a zprostředkovány advokátní služby. Její partner byl odsouzen k trestu odnětí svobody za trestný čin kuplířství.

Slečna A. měla velké psychické problémy. Byla hospitalizována v psychiatrické léčebně, kde jí byla

diagnostikována posttraumatická stresová porucha. Následně byla pod medikací a pravidelně docházela na psychoterapii.

Dále se se slečnou A. pracovalo na jejím oddlužení a na vyřizování nových dokladů. Partner jí doklady odebral a vzal si na ni několik půjček. Slečna A. byla při sociálních schůzkách ochotna spolupracovat, ale jednala spíše pasivně. Své záležitosti si nechtěla vyřizovat sama, a to ani ty, které by byla schopna zvládnout. Postupem času se však samostatnosti naučila.

Slečna A. si také intenzivně hledala práci v ČR. Domů se vrátit nemohla. Její rodina ji zavrhla jako prostitutku. Odmítali jí pomoci. Slečna A. si našla práci asi po pěti měsících. Podařilo se jí najít také levné ubytování.

Slečna A. si našla nového partnera. Její partner byl drogově závislý. Slečna A. přestala chodit na sociální schůzky. Asi po třech měsících se opět vrátila. S partnerem se rozešla a chtěla dále řešit své dluhy.

Nyní má slečna A. nového partnera, který je o několik let starší než ona. Žijí společně. Slečna A. stále pracuje na svém oddlužení. Sociálně-zdravotní důsledky nucené prostituce jsou u slečny A. více než zřetelné. Velice výrazně se zhoršil její psychický stav, který vyžadoval hospitalizaci. Přišla o kontakt se svou rodinou a se všemi svými blízkými. Slečna A. uvádí, že nevěří mužům. Často se jí vracejí zlé sny. Její vnímání okolního světa se vlivem této zkušenosti značně změnilo. Během naší spolupráce jsem však zaznamenala velkou snahu ze strany slečny A. o změnu své situace. Postupně se začala otevírat a získávala větší důvěru ve své okolí a v sebe sama.

ZÁVĚR

První dvě kapitoly práce popisují podstatné pojmy, situace a okolnosti pojící se s fenoménem obchodování s lidmi. Další dvě kapitoly poskytují vhled do teoretického základu problematiky zátěžových situací. Pátá kapitola propojuje teorii sociálně-zdravotních důsledků s mými praktickými zkušenostmi z oblasti práce s obchodovanými osobami. Kapitola šestá je věnována dvěma případovým studiím ilustrujícím kauzu nucené práce a kauzu nucené prostituce. Kapitoly dohromady tvoří celek, který poskytuje informace právní, psychologické, sociální i praktické.

Práce vysvětluje základní rozdíly mezi pojmy z oblasti sexuální práce, které jsou často mylně zaměňovány. Poukazuje na problematiku stigmatizace prostituce a její důsledky. Jasně tak vymezuje hranice mezi sex workem a nucenou prostitucí. Současně upozorňuje na absenci legislativy upravující prostituci.

Dále práce zachycuje nové téma prekérní práce, kterým se dosud většina poskytovatelů sociálních služeb příliš nezabývala. Přibližuje prekérní podmínky pracovníků v ČR, a to na obecných případech z praxe sociálních pracovníků.

Nejen v průběhu textu, ale také v kazuistikách shrnuje mé dosavadní zkušenosti z práce s obchodovanými osobami. Na kazuistikách je vidět, že sociálně-zdravotní důsledky obchodování s muži a ženami bývají trvalého rázu a že není jednoduché se z rizikového prostředí vymanit. Práce s těmito klienty bývá někdy obtížná. V důsledku prožitých zátěží se pak uchylují k nejrůznějším útěkovým i agresivním reakcím.

Jako přínos své práce vidím zejména ucelení terminologie, která bývá zaměňována či špatně chápána, dále potom své výpovědi z praktických zkušeností, jež mohou čtenáře obohatit o nový pohled, případně motivovat k větší toleranci.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

A LITERATURE

BURNETT, Jon and David WHYTE. *The wages of fear: Risk, safety and undocumented work*. Leeds: PAFRAS, 2010. 41 s. ISBN: 978-1-899207-22-0. Dostupné z: http://www.pafras.org.uk/wp-content/uploads/2011/01/The_Wages_of-Fear.pdf.

ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 354–461. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40/print>.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 2. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 439 s. ISBN 978-807-3802-134.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: Příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.

EVROPA. *Deklarace práv sexuálních pracovníků a pracovníc v Evropě* [online]. Přel. ROZKOŠ BEZ RIZIKA. Brusel: ICRSE, 2005. 16 s. Dostupné z: http://www.sexworkeurope.org/sites/default/files/userfiles/files/join/declaration_czech.pdf.

EVROPSKÁ UNIE. Rozhodnutí Rady 2006/618/ES ze dne 24. července 2006 o uzavření Protokolu o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména se ženami a dětmi, doplňujícího Úmluvu Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, jménem Evropského společenství, pokud jde o ustanovení protokolu, která spadají do oblasti působnosti článků 179 a 181a Smlouvy o založení Evropského společenství. In: *Úřední věstník Evropské unie*. 2006, L 262, s. 44–50. ISSN 1725-5074. Dostupné také z: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:262:0044:0050:CS:PDF>.

INTERNATIONAL LABOUR OFFICE, BUREAU FOR WORKERS' ACTIVITIES. *From precarious work to decent work: Outcome document to the workers' symposium on policies and regulations to combat precarious employment*. Geneva: ILO, 2012. 86 s. ISBN: 978-92-2-126224-4. Dostupné z:

http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---actrav/documents/meetingdocument/wcms_179787.pdf.

KARA, Siddharth. *Sex trafficking: Inside the business of modern slavery*. New York: Columbia University Press, 2009. 298 s. ISBN 02-315-1139-6.

MATOUŠEK, Oldřich, Jana KOLÁČKOVÁ a Pavla KODYMOVÁ. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-X.

REGISTR POSKYTOVATELŮ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB. Vyhledávání služby. *Iregistr.mpsv.cz* [online]. ©2013 [cit. 2013-04-30]. Dostupné z: <http://iregistr.mpsv.cz/sluzba/rozsirenyvhledavanisluzby?SI=&CSIS=5&RP=&ZN=&KKS=&OKS=&O=&U=&PN=&PIC=&IsSearching=True&ShowResults=False&PageSize=&Page=>.

MINISTERSTVO VNITRA ČR. Prostituce: Prostituční scéna. *MVCR.cz* [online]. ©2010 [cit. 2013-04-30]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/prostituce-prostitutni-scena.aspx>.

MIŇHOVÁ, Jana. *Psychopatologie pro právníky*. 3. rozš. vyd. Praha: Aleš Čeněk, 2006. 134 s. ISBN 80-86898-70-9.

ODBOR BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v české republice na období 2012–2015* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2012. 40 s. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

ODBOR BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY. *Zpráva o stavu obchodování s lidmi v České republice za rok 2011* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2012. 57 s. Dostupné z: www.mvcr.cz/soubor/zprava-obchod-s-lidmi2011-pdf.aspx.

Paggio chce toleranci prostituce: Za sex bez ochrany budou pokuty. In: *Deník.cz* [online]. ©2013, 24.4.2013 [cit. 2013-04-30]. Dostupné z: http://www.denik.cz/z_domova/paggio-chce-do-dvou-mesicu-predlozit-zakon-o-toleranci-prostituce-20130424.html.

PAULÍK, Karel. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada, 2010. 240 s. ISBN 978-802-4729-596.

REGISTR POSKYTOVATELŮ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB. Vyhledávání služby.

Iregistr.mpsv.cz [online]. ©2013 [cit. 2013-04-30]. Dostupné z:

<http://iregistr.mpsv.cz/sluzba/rozsirenevyhledavanisluzby?SI=&CSIS=5&RP=&ZN=&KKS=&OKS=&O=&U=&PN=&PIC=&IsSearching=True&ShowResults=False&PageSize=&Page=>.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. rozš. a přepr. vyd. Praha: Portál, 2008. 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.

VODÁČKOVÁ, Daniela. *Krizová intervence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 543 s. ISBN 978-80-7367-342-0.

ZACHAROVÁ, Eva, Miroslava HERMANOVÁ a Jaroslava ŠRÁMKOVÁ.

Zdravotnická psychologie: Teorie a praktická cvičení. Praha: Grada, 2007. 229 s. ISBN 978-802-4720-685.

ZASTUPITELSTVO HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY. *Návrh na vydání zákona*

o regulaci prostituce [online]. ZHMP: Praha, 2010. 26 s. Dostupné z:

http://www.praha.eu/public/1/d6/8a/770775_62687_Priloha_TZ_prostituce_zak._o_regulaci_navrh_9._9.doc.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. I: Obchodování s lidmi (§ 168)

Příloha č. II: Kuplířství (§ 189)

Příloha č. III: Statistické údaje o obchodování s lidmi na území ČR v letech 2008–2011

Příloha č. IV: Pravomocné rozsudky v ČR za trestný čin obchodování s lidmi mimo oblast sexuálního vykořisťování

Příloha č. V: Billboard proti prostituci

PŘÍLOHY

Příloha č. I

NÁZEV: Obchodování s lidmi (§ 168)

ZDROJ: ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 354–461. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40/print>.

Z důvodu přehlednosti a ucelenosti definice obchodování s lidmi uvádím v příloze kompletní znění zákonné úpravy tohoto trestného činu, která je zakotvena v § 168 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku:

§ 168

Obchodování s lidmi

(1) Kdo přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá dítě, aby ho bylo jiným užito

- a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
- b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jeho těla,
- c) k službě v ozbrojených silách,
- d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
- e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo

kdo kořistí z takového jednání, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

(2) Stejně bude potrestán, kdo jinou osobu než uvedenou v odstavci 1 za použití násilí, pohrůžky násilí nebo jiné těžké újmy nebo lsti anebo zneužívaje jejího omylu, tísně nebo závislosti přiměje, zjedná, najme, zláká, svede, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby jí bylo jiným užito

- a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního zneužívání nebo obtěžování anebo k výrobě pornografického díla,
- b) k odběru tkáně, buňky nebo orgánu z jejího těla,
- c) k službě v ozbrojených silách,
- d) k otroctví nebo nevolnictví, nebo
- e) k nuceným pracím nebo k jiným formám vykořisťování, anebo kdo kořistí z takového jednání.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
- b) vydá-li takovým činem jiného v nebezpečí těžké újmy na zdraví nebo smrti,
- c) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo
- d) spáchá-li takový čin v úmyslu, aby jiného bylo užito k prostituci.

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 těžkou újmu na zdraví,
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo
- c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

(5) Odnětím svobody na deset až osmnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 smrt.

(6) Příprava je trestná.

Příloha č. II

NÁZEV: Kuplířství (§ 189)

ZDROJ: ČESKO. Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009 trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 354–461. ISSN 1211-1244. Dostupné také z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40/print>.

Pro přehlednost definice nucené prostituce v kontextu s fenoménem obchodování s lidmi uvádím v příloze kompletní znění zákonné úpravy trestného činu kuplířství, která je zakotvena v § 189 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku:

§ 189

Kuplířství

(1) Kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostituce, nebo kdo kořistí z prostituce provozované jiným, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, nebo

b) jako člen organizované skupiny.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví.

(4) Odnětím svobody na osm až patnáct let nebo propadnutím majetku bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

Příloha č. III

NÁZEV: Statistické údaje o obchodování s lidmi na území ČR v letech 2008–2011

ZDROJ: ODBOR BEZPEČNOSTNÍ POLITIKY. *Národní strategie boje proti obchodování s lidmi v České republice na období 2012–2015*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2012. 40 s. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/soubor/material-obchod-s-lidmi-pdf.aspx>.

Pro bližší představu o současném stavu obchodování s lidmi v ČR zde příkládám statistické údaje, které byly publikovány ve zdroji přílohy. Níže uvedený text přílohy č. III již není dílem autora práce.

Ministerstvo vnitra a Policie ČR vykazují počty obětí trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 TZ) dle dat z Evidenčně statistického systému kriminality (ESSK) provozovaného PČR. Tyto hodnoty mají klesající tendenci. V roce 2008 bylo identifikováno celkem 119 obětí, z toho 108 ve skupinách (zde není rozlišeno pohlaví) a 11 bylo identifikováno individuálně. Všechny individuálně identifikované oběti byly ženy. V roce 2009 registrujeme významný pokles v počtu obětí na pouhých 42 celkově, z toho 37 ve skupinách a 5 individuálně – v těchto případech se opět jednalo o oběti – ženy. V roce 2010 se jednalo o celkově 76 obětí, z toho 14 identifikovaných samostatně. Jedná se o první rok, kdy v kategorii individuálně identifikovaných obětí nalezneme i muže – celkem 4. V roce 2011 bylo identifikováno celkem 51 obětí, z toho 11 individuálně. V tomto roce nebyl individuálně identifikován ani jeden muž, jednalo se o ženy, v 9 případech mladší 18 let. Informace z ESSK neposkytují však kompletní obraz o obětech trestné činnosti vzhledem k omezeným informacím o těch obětech, které byly identifikovány ve skupinách.

Tabulka č. 1: Statistiky Ministerstva vnitra ČR a Policie ČR vytvořené v kontextu podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi

Počet obětí zařazených do Programu z hlediska formy vykořisťování				
Rok	2008	2009	2010	2011
Pracovní vykořisťování	16	8	4	3
Sexuální vykořisťování	8	5	3	7

Tabulka č. 2: Statistiky Policie ČR vytvořené v kontextu postihu pachatelů obchodování s lidmi (§ 168 TZ)

Počty zjištěných a objasněných trestných činů obchodování s lidmi, počty vyšetřovaných a stíhaných osob				
Rok	2008	2009	2010	2011
Zjištěno	29	10	24	19
Objasněno celkem	13	11	17	17
Vyšetřované a stíhané osoby	22	32	35	29

Tabulka č. 3: Statistiky Policie ČR vytvořené v kontextu postihu pachatelů obchodování s lidmi (§ 168 TZ – M/Ž)

Vyšetřované a stíhané osoby pro trestný čin obchodování s lidmi: podíl mužů a žen				
Rok	2008	2009	2010	2011
Vyšetřované a stíhané osoby	22	32	35	29
z toho				
Muži	14	27	27	20
Ženy	8	5	8	9

Tabulka č. 4: Statistiky Policie ČR vytvořené v kontextu postihu pachatelů obchodování s lidmi (§ 189 TZ)

Počty zjištěných a objasněných trestných činů kuplířství, počty vyšetřovaných a stíhaných osob				
Rok	2008	2009	2010	2011
Zjištěno	52	37	33	44
Objasněno	43	28	26	32
Vyšetřované a stíhané osoby	88	35	28	61

Tabulka č. 5: Statistiky státního zastupitelství a soudů vytvořené v kontextu postihu pachatelů obchodování s lidmi (§ 168 TZ)

Počty obžalovaných a pravomocně odsouzených osob a uložených trestů za trestný čin obchodování s lidmi				
Rok	2008	2009	2010	2011
Obžalované osoby	17	26	26	31
Počet odsouzených osob	3	1	10	19
K nepodmíněnému trestu	3	0	9	18
K podmíněnému trestu	0	1	1	1

Tabulka č. 6: Statistiky státního zastupitelství a soudů vytvořené v kontextu postihu pachatelů obchodování s lidmi (§ 189 TZ)

Počty obžalovaných a pravomocně odsouzených osob a uložených trestů za trestný čin kuplířství				
Rok	2008	2009	2010	2011
Počet obžalovaných osob	119	89	33	43
Počet odsouzených osob	60	82	64	50
K nepodmíněnému trestu	14	19	21	17
K podmíněnému trestu	44	60	39	41

Příloha č. IV

NÁZEV: Pravomocné rozsudky v ČR za trestný čin obchodování s lidmi mimo oblast sexuálního vykořisťování

La Strada Česká republika, o. p. s., vydala jakožto nevládní nezisková organizace působící v oblasti řešení problematiky obchodu s lidmi ke každému z pravomocných odsuzujících rozsudků vynesených na území ČR mimo oblast sexuálního vykořisťování samostatnou tiskovou zprávu či informativní článek, který publikovala na svém webu. Kompletní znění všech tří zpráv je uvedeno v následujícím textu přílohy č. IV, a to včetně jejich samostatných zdrojových dostupností.

ZDROJ: První pravomocný rozsudek za trestný čin obchodování s lidmi mimo oblast sexbyznysu v ČR. In: *Strada.cz* [online]. ©2012, 15. 5. 2012 [cit. 2013-04-30]. Dostupné z: <http://www.strada.cz/cz/aktuality/97-prvni-pravomocny-rozsudek-za-trestny-cin-obchodovani-s-lidmi-mimo-oblast-sexbyznysu-v-cr-oblast-sexbyznysu-v-cr>.

První pravomocný rozsudek za trestný čin obchodování s lidmi mimo oblast sexbyznysu v ČR:

Praha 15. 5. 2012 – 8, 4 a 3 roky odnětí svobody. Takové tresty padly minulý čtvrtek u vrchního soudu v Praze v případě bratří Lacků z Českých Budějovic. Ti v období od roku 2007 do dubna 2009 nutili bezdomovce a dělníky z Polska a Slovenska pracovat doslova za pár korun na stavbě v Lišově. Jedná se tak o vůbec první pravomocný rozsudek, který v České republice padl za trestný čin obchodování s lidmi za účelem pracovního vykořisťování.

Obchodování s lidmi v České republice není již zdaleka jenom o ženách nucených k prostituci, vykořisťování mimo oblast sexbyznysu je v České republice stále častějším jevem.

„Přestože od roku 2004 byla novelou trestního zákoníku skutková podstata trestného činu obchodování s lidmi rozšířena o účely, jako je nucená práce a jiné formy vykořisťování, trvalo celých 8 let, než došlo k odsouzení pachatele za tento trestný čin,“ říká Lucie Otáhalová, právnička organizace La Strada ČR.

Příběh se odehrál mezi lety 2007–2009. Rastislav Lacko společně se svým bratrem Zdeňkem a jejich známým Tomášem Kubalošem zlákali pod vidinou výdětku až 150 Kč/hod. skupinu 22 osob na práci na stavbě na Českobudějovicku. Realita však byla jiná. Slíbených 150 Kč získávala skupina osob ne za hodinu, nýbrž za den, přičemž pracovní den ani zdaleka neměl standardních 8 pracovních hodin, ale i jednou tolik. Některým z poškozených byly zadržovány doklady a poškození byli pod pohrůžkou omezováni na svobodě. Pachatelé inkasovali za odvedenou práci od stavebních firem v průběhu let 2007–2009 11 milionů korun. Vrchní soud v Praze pouze snížil trest pro R. Lacka z 10 na 8 let odnětí svobody, vzhledem k tomu, že zisk pachatelů vyčíslený znaleckým posudkem byl snížen z 30 na 11 milionů Kč. Vrchní soud nicméně ponechal rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích v platnosti, pokud jde o výroky o spáchaných trestných činech.

Na problematiku obchodování s lidmi za účelem nucené práce a jiných forem vykořisťování a na fakt, že oběti tohoto jednání se jen velmi obtížně domáhají svých práv, upozorňuje organizace La Strada ČR již několik let. *„Obchodování s lidmi bývá označováno jako trestná činnost s vysokými zisky a nízkými riziky. Tento první pravomocný odsuzující rozsudek vnímáme jako první vlašťovku, která by mohla určit směr i dalších kauz, se kterými se v každodenní práci setkáváme,“* říká Irena Konečná, ředitelka organizace La Strada ČR.

Navzdory tomuto prvnímu rozsudku se podobné případy v ČR jen málokdy dostanou až k soudu; v současné době probíhá pouze jedno další soudní řízení.

ZDROJ: Druhý pravomocný odsuzující rozsudek ve věci obchodování s lidmi mimo sexbyznys. In: *Strada.cz* [online]. ©2012, 9. 10. 2012 [cit. 2013-04-30]. Dostupné z: <http://www.strada.cz/cz/aktuality/97-prvni-pravomocny-rozsudek-za-trestny-cin-obchodovani-s-lidmi-mimo-oblast-sexbyznysu-v-cr-oblast-sexbyznysu-v-cr>.

Druhý pravomocný odsuzující rozsudek ve věci obchodování s lidmi mimo sexbyznys:

Tři muži od roku 2008 zlákali pod příslibem zprostředkování práce v České republice občany Rumunska. Po příjezdu byli poškození rumunští dělníci nuceni pracovat zejména na chřestových polích, příp. v masokombinátu, za mzdu, která neodpovídala předem slíbeným finančním odměnám, a v nepříznivých podmínkách. Některým poškozeným nebyla mzda vyplácena vůbec, a dokonce byli násilím nuceni do práce. Případem se zabývala police a následně Krajský soud v Ústí nad Labem, který celou věc posuzoval jako obchodování s lidmi. Obžalovaní popírali jakoukoliv vinu a případ tak došel až k Vrchnímu soudu v Praze, který dne 20. 9. 2012 potvrdil rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem a tři obžalované muže uznal vinnými.

Pod tímto textem je přiložen webový odkaz na video s názvem „Modern Slavery – Czech Republic“, kde jsou publikovány další informace v anglickém jazyce, dostupné z: http://www.youtube.com/watch?v=EciOdqetWrU&feature=player_embedded#!.

ZDROJ: Třetí pravomocný odsuzující rozsudek ve věci obchodování s lidmi mimo sexbyznys. In: *Strada.cz* [online]. ©2013, 12. 3. 2013 [cit. 2012-04-30]. Dostupné z:

<http://www.strada.cz/cz/aktuality/119-treti-pravomocny-odsuzujici-rozsudek-ve-veci-obchodovani-s-lidmi-mimo-sexbusiness>.

Třetí pravomocný odsuzující rozsudek ve věci obchodování s lidmi mimo sexbyznys:

Tři muži a jedna žena byli v listopadu roku 2012 odsouzeni Krajským soudem v Ústí nad Labem za trestný čin obchodování

s lidmi za účelem jiné formy vykořisťování. Obžalovaní využili tíživé sociální situace poškozených spočívající mimo jiné v tom, že jedné z poškozených orgány sociálně právní ochrany dětí odebraly z péče dítě, nebo v tom, že jeden z poškozených nebyl schopen řádně a včas platit vyživovací povinnost. Na základě těchto skutečností obžalovaní nabídli poškozeným cestu do Velké Británie, kde jim pomohou najít práci, aby následný výdělek pak mohli použít ve prospěch zlepšení své finanční situace. Po odjezdu do zahraničí byla poškozeným opravdu nalezena prostřednictvím pracovní agentury práce ve vzdálené pekárně, kde poškození pracovali ve dvanáctihodinových směnách. Poškození byli ze strany obžalovaných nuceni odevzdávat značnou část svého výdělku převyšující náklady na ubytování a stravu, a to pod hrozbou, že pokud tak neučiní, vyhodí je obžalovaní na ulici. V jednom případě bylo ze strany obžalovaných použito i násilí. Poškození nakonec utekli z místa výkonu práce, přihlásili se o pomoc na velvyslanectví a vrátili se do České republiky.

Krajský soud v Ústí nad Labem spatřoval v tomto jednání obžalovaných trestný čin obchodování s lidmi za účelem jiné formy vykořisťování. Krajský soud v rozsudku mimo jiné uvedl, že si obžalovaní úmyslně vybírali osoby ze sociálně slabšího prostředí za účelem jejich vykořisťování. Soud pak také zmínil lidsky nedůstojné podmínky, kterým byli

poškození vystavení a které byly v rozporu se základními lidskými právy.

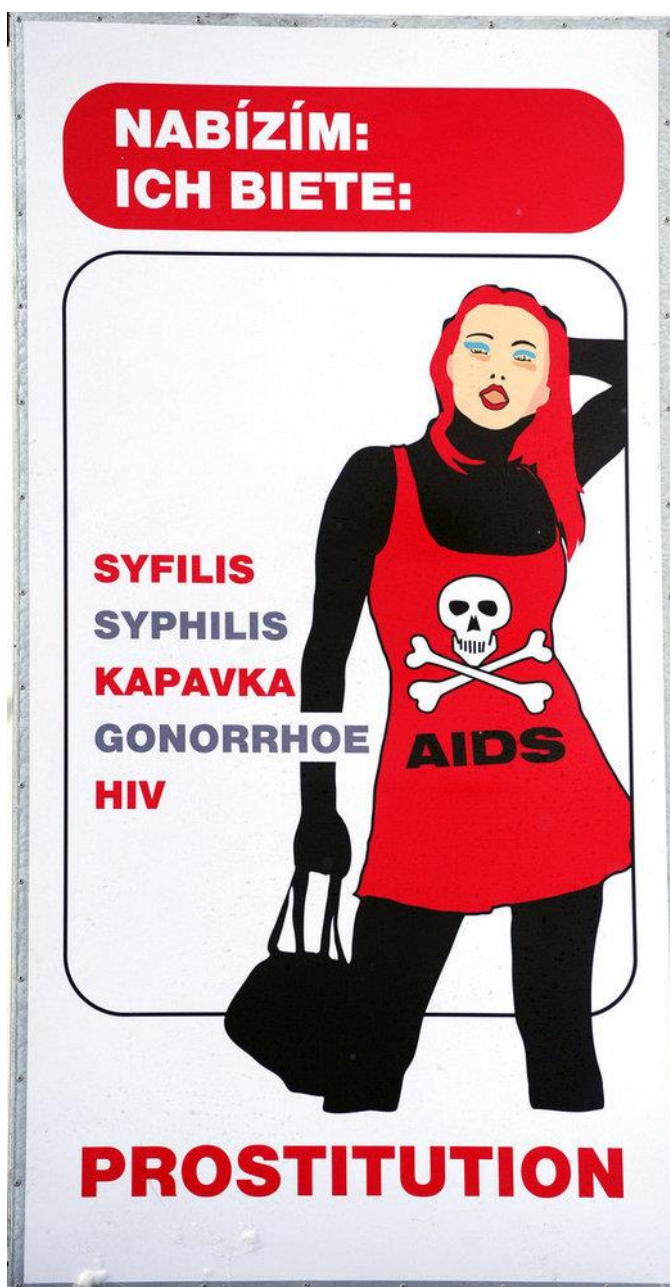
V březnu roku 2013 proběhlo u Vrchního soudu v Praze odvolací řízení. Námitky obhajoby, že poškození sami zneužívali pohostinnosti obžalovaných a že se jedná o osoby, které trvale odmítají pracovat, odvolací soud neakceptoval a odvolání obžalovaných zamítl jako neodůvodněné. Soud také potvrdil tresty obžalovaným, které byly ustanoveny krajským soudem ve výši pěti a pro zbylé obžalované devíti let nepodmíněně. Odvolací soud výši trestů odůvodnil mimo jiné tím, že trestný čin obchodování s lidmi je závažným zločinem s vysokou trestní sazbou.

Příloha č. V

NÁZEV: Billboard proti prostituci

ZDROJ: Boj proti sex-turistům: Kampaň má ohlas i v Německu. In: *Blesk.cz* [online]. ©2010, 9. 2. 2010 [cit. 2012-04-30]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-udalosti-krimi/131601/boj-proti-sex-turistum-kampan-ma-ohlas-i-v-nemecku.html>.

Obrázek č. 1: Stigmatizace prostitutek

Anotace: Bakalářská práce se zabývá sociálně-zdravotními důsledky obchodování s muži a ženami v kontextu sociální práce. Vymezuje základní pojmy související s obchodováním s lidmi, jako je prekérní práce, sex work a prostituce. Dále práce specifikuje současnou situaci obchodování s lidmi v České republice. Práce se také věnuje popisu jednotlivých zátěžových situací, jejich charakteristice a působení. Jsou zde uvedeny i faktory ovlivňující zvládání zátěžových situací a jednotlivé obranné mechanismy. Na sociálně-zdravotní důsledky obchodování s lidmi je odkazováno v celém textu práce, současně jsou individuálně specifikovány i v rozdělení na důsledky sociální a důsledky zdravotní, tedy psychické a somatické. Práce také krátce pojednává o možnostech intervence a problematických momentech sociální práce s obchodovanými osobami. Praktický průběh sociálních intervencí s obchodovanými osobami je prezentován formou dvou kazuistik. K práci jsou připojeny také přílohy, které doplňují odborný text.

Klíčová slova: Obchodování s lidmi, prekérní práce, sexuální vykořisťování, prostituce, sex work, zátěžové situace, obranné mechanismy, důsledky obchodování s lidmi, kazuistiky obchodovaných osob.

Abstract: This bachelor thesis is concerned with social and medical consequences of trafficking in men and women in the context of social work. It defines the basic concepts of trafficking, such as precarious work, sex work and prostitution. It further specifies the situation of human trafficking in the Czech Republic. The thesis also describes individual stressful situations, their characteristics and effects as well as coping and defense mechanisms. Social and medical consequences are referenced throughout the whole thesis and they are also specified in the division of medical and social consequences of human trafficking. Various forms of social intervention and problematic moments of social work with trafficked persons are also briefly discussed. Two case studies are used to illustrate social interventions in reality. The thesis also contains appendices that are used to complement the text.

Key words: Human trafficking, precarious work, sexual exploitation, prostitution, sex work, stressful situations, defense mechanisms, consequences of human trafficking, case studies of trafficked persons.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora/ky: Veronika Macová

Studijní program: Zdravotně sociální péče

Studijní obor: Zdravotně-sociální pracovník

Název práce: Sociálně-zdravotní důsledky obchodování s muži a ženami v kontextu sociální práce

Počet stran (bez příloh): 56

Celkový počet stran příloh: 14

Počet titulů české literatury a pramenů: 10

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 3

Počet internetových odkazů: 8

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Simona Bejvlová

Rok dokončení práce: 2013

**Posudek vedoucího/opponenta bakalářské/diplomové práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studenta/-tky: Veronika Macova

Obor studia: Zdravotně - sociální pracovník

Název práce: Sociálně - zdravotní důsledky obchodování s muži a ženami v kontextu sociální práce

Vedoucí/oponent* práce: Simona Bejvlová

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 56

Počet stránek příloh: 14

Počet titulů v seznamu literatury: 13

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

1				
---	--	--	--	--

Oborová přiléhavost tématu

1				
---	--	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

1				
---	--	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

1				
---	--	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

1				
---	--	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

1				
---	--	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

1				
---	--	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

1				
---	--	--	--	--

Využití praktických zkušeností

1				
---	--	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

1				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

1				
---	--	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	2			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

1				
---	--	--	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

1				
---	--	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

1				
---	--	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Může mít kultura země, ve které klient vyrůstá (ze které pochází) vliv na manifestaci sociálně zdravotních důsledků v kontextu OSL? Diskutujte.
2. Domníváte se, že previktimní osobnost (u obětí trestné činnosti) má vliv na projevy sociálně zdravotních důsledků v případě OSL?
3. Lze sociálně zdravotním důsledkům v případě OSL efektivně předcházet?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Obsah práce koreluje s tématem, které si studentka zvolila. Na první pohled se může zdát, že teoretická část převažuje nad praktickou, nicméně praktickými poznatky je protknuta práce jako celek bez ohledu na její členění.

Některé části předloženého materiálu jsou eliminovány na stručný popis. To je však dáno maximálním rozsahem práce.

Stylistická úroveň je velmi dobrá, v práci se neobjevují překlepy ani gramatické chyby.

Celková úroveň práce je na vysoké úrovni, studentka jednoznačně prokázala znalost a orientaci v problematice a velmi efektivně využila své zkušenosti a poznatky z praxe.

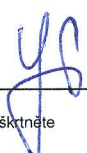
Svým zaměřením je práce ojedinělá a to i vzhledem k tomu, že prameny, ze kterých lze čerpat jsou omezené. Toto téma by si jistě zasloužilo více pozornosti a bylo by zajímavé a vhodné je dále rozpracovat.

Vzhledem k výše uvedenému navrhuji hodnocení výborně.

Doporučení k obhajobě: **doporučuji/nedoporučuji***

Navrhovaná klasifikace: výborně

Datum, podpis: 15. května 2013

* nehodící se, škrtněte

**Posudek oponenta bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: **Bc. Veronika Macová**

Obor studia: Zdravotně-sociální pracovník

Název práce: **Sociálně-zdravotní důsledky obchodování s muži a ženami v kontextu sociální práce** Oponent práce: Mgr. Klecanda Antonín

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 56

Počet stránek příloh: 14

Počet titulů v seznamu literatury: 13 a dále internetové zdroje (8)

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Oborová přílehavost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

		X		
--	--	---	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		X		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

			X	
--	--	--	---	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

	X			
--	---	--	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		X		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

			X	
--	--	--	---	--

Využití praktických zkušeností

		X		
--	--	---	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

X				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		X		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

			X	
--	--	--	---	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	X			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

			X	
--	--	--	---	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

			X	
--	--	--	---	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Proč jste zůstala u podobného tématu, jako u vaší předchozí bakalářské práce?
Co tato práce přinesla nového?
Jsou vaše zkušenosti z praxe s obdobnými klienty podobné předkládaným kauzistikám, nebo se výrazně liší?
Vnímáte tuto svou bakalářskou práci jako ucelenou?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Předkládaná bakalářská práce je převážně teoretická. Věnuje se tématu, které je v současné době poměrně opomíjené.
V úvodní části práce autorka vymezuje pojmy a předkládá definice z nejrůznějších zdrojů, ve kterých dobře skloubila citace z oblasti práva, sociální práce a zdravotnictví. Tato úvodní část je kvalitní kombinací kompilace literatury na dané téma a znalostí autorky. Přestože téma je velmi podobné práci, kterou autorka obhájila v jiném oboru studia, nejedná se o stejný text a to ani v teoretické části. Samozřejmě, že některé definice jsou obdobné, avšak většina textu je originální.
Přehled a praktické zkušenosti autorky v dané problematice jsou znát z celé práce (např. 5. kapitola propojuje teorii sociálně-zdravotních důsledků s praktickými zkušenostmi autorky z oblasti práce s obchodovanými lidmi.). Škoda jen, že vychází z tak málo zdrojů literatury.
V předkládaných kauzistikách se autorka snaží objektivně popsat dva příklady z praxe, přičemž jeden popisuje případovou studii ilustrující kauzu nucené práce a druhý kauzu nucené prostituce. Práci by však obohatilo větší množství kauzistik a jejich následné zpracování (srovnání, vyvození hypotéz, jejich následné ověření, apod.).
Celkově práci považuji za průměrnou. V teoretické části vychází z nedostatečného množství pramenů, ale přidává k nim praktické zkušenosti. V kauzistikách popisuje dva příklady ze své praxe, ale nic z nich nevyvozuje.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: 2-3

Datum, podpis: 11. 5. 2013, Klecanda

